

**ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
PIYANO ANASANAT DALI**

**GELENEKSEL OTANTİSİTE BAĞLAMINDA ORDU İLİ
AKKUŞ İLÇESİ AKPINAR KÖYÜ DOĞUM, EVLENME,
ÖLÜM ADETLERİ VE HALK MÜZİĞİ PRATİKLERİ**

Hazırlayan
Savaş ÖZTÜRK

Danışman
Doç.Dr. Mustafa Oner UZUN

Yüksek Lisans Tezi

Samsun, 2017

**ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
PIYANO ANASANAT DALI**

**GELENEKSEL OTANTİSİTE BAĞLAMINDA ORDU İLİ AKKUŞ İLÇESİ
AKPINAR KÖYÜ DOĞUM, EVLENME, ÖLÜM ADETLERİ VE HALK
MÜZİĞİ PRATİKLERİ**

Hazırlayan
Savaş ÖZTÜRK

Danışman
Doç.Dr. Mustafa Oner UZUN

Yüksek Lisans Tezi

Samsun, 2017

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım yüksek lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığımı taahhüt ederim.

... / ... / 2017

Savaş ÖZTÜRK

TEZ KABUL VE ONAYI

Savaş ÖZTÜRK tarafından hazırlanan “Geleneksel Otantisite Bağlamında Ordu İli Akkuş İlçesi Akpınar Köyü Doğum, Evlenme, Ölüm Âdetleri ve Halk Müziği Pratikleri” başlıklı bu çalışma, .../... /2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliğiyle/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan : _____
Üye : _____
Üye : _____

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

___/___/___

Enstitü Müdürü

(İmza ve Mühür)

ÖZET

GELENEKSEL OTANTİSİTE BAĞLAMINDA ORDU İLİ AKKUŞ İLÇESİ AKPINAR KÖYÜ DOĞUM, EVLENME, ÖLÜM ÂDETLERİ VE HALK MÜZİĞİ PRATİKLERİ

Savaş ÖZTÜRK

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü

Müzik Anasanat Dalı, Yüksek Lisans, Aralık/2017

Danışman: Doç. Dr. Mustafa Oner UZUN

Geleneksel toplumlarda sözlü geleneklerin (oral tradition) kültürün başlıca taşıyıcısı durumunda olduğu ve sosyal bilimlerin pek çok alanına günümüzde kaynak oluşturduğu bilinen bir gerçektir.

Bu bağlamda bu araştırmanın konusu; Ordu İli Akkuş İlçesi Akpınar Köyü Doğum, Evlenme ve Ölüm (Geçiş Dönemleri) Âdetleri ve bu âdetler içerisinde varlığını sürdüren Halk Müziği Pratiklerinin Halkbilim teori ve yöntemlerine göre derlenmesi, betimlenerek sonuçlandırılması ve sonuçların yorumlanmasıdır.

Halk kültürü ürünlerinin yoğun olarak yaratıldığı ve yaşatıldığı evreler, araştırmacı Pertev Naili Boratav'ın *Geçiş Dönemleri* olarak ortaya koyduğu *Doğum*, *Evlenme* ve *Ölüm* evreleridir.

Geçmişe özlemi, sahiciliği ve aynı zamanda özgünlüğü temsil eden otantisite bağlamında ele alınacak olan araştırma konusuyla ilgili daha önce sistematik bir çalışmanın olmaması, alanda bir eksiklik olarak görülmüştür. Bu problemin çözümü için öngörülen model, tarama modeli ve yöntem ise alan araştırması yöntemidir. Bu bağlamda; Konuya ilişkin literatürün taranmasının ardından, Akpınar köyünde kaynak kişilerle gerçekleştirilen yapılandırılmamış (nitel) görüşme ve katılımlı gözlem ile görsel-duysal olarak kayıt altına alınmıştır. Elde edilen verilerin incelenmesi sonucunda betimlemeler yapılmış, geleneğin temsili ve değişim – dönüşümleri ekseninde bir durum tespiti yapılmıştır. Araştırmada, ilişki arayıcı bir yaklaşımla elde edilen temel sonuçlar ise; Akpınar köyünün coğrafi olarak Ordu ili sınırları içinde yer almasına rağmen, yakınlığı nedeniyle geleneksel kültürünün Tokat yöresi ile benzerlik göstermesi, Akpınar'ın eski adının Kuzköy olması,

modernlik ve popöler kùltürün etkisiyle doğum, evlenme, ölüm adetlerinin ve halk müziği unsurlarının giderek değişip dönüşmesi, halen kayıtlarda yer almayan yöreye ait 5 adet Türkünün derlenip, nota metinlerinin yazılmasıdır. Araştırma, yöreye ait ilk sistematik kaynak olması ve alana yapacağı katkılar nedeniyle önemli görölmektedir.

Anahtar Kelimeler: Akpınar Köyü, Doğum, Evlenme, Ölüm, Âdet, Halk Müziği, Otantisite.

ABSTRACT

BIRTH, MARRIAGE AND DEATH CUSTOMS AND FOLK MUSIC PRACTICES IN ORDU PROVINCE AKKUŞ DISTRICT AKPINAR VILLAGE WITHIN THE CONTEXT OF TRADITIONAL AUTHENTICITY

Savaş ÖZTÜRK

Ondokuz Mayıs University, Institute Of Fine Arts

Art Major Of Music, M.A., December / 2017

Advisor: Assoc. Prof. Mustafa Oner UZUN

It is a well-known fact that oral traditions in traditional societies are the main carriers of culture and they constitute a resource for many fields of social sciences today.

In this regard, the purpose of this research is to compile, describe and finalize the Birth, Marriage and Death (Transition Periods) Customs and Folk Music elements that exist within these customs in Ordu Province Akkuş District Akpınar Village according to the theories and methods of Folklore and to interpret the results.

The periods in which the products of folk culture are intensely produced and sustained are the stages of *Birth*, *Marriage* and *Death* depicted by Pertev Naili Boratav as *Transitional Periods*.

The absence of a previously conducted systematic study related to the research subject to be discussed within the context of authenticity which represents the nostalgia, authenticity and originality has been considered to be a drawback in the field. The model suggested as the solution of this problem is the screening model and the method is field research. In this sense, it has been recorded visually and sensory with the unstructured (qualitative) interview and participant observation that were conducted with the source contacts in Akpınar village following the literature review on the subject. Descriptions were made after the analysis of data obtained and an assessment was performed within the axis of the representation and change-transformation of tradition. The main conclusions acquired in the research with a relation searching approach are that the traditional culture of Akpınar village shows similarity with the Tokat region due to the proximity although it is geographically

located within the borders of Ordu province; the old name of Akpınar is Kuzköy; birth, marriage and death customs and the folk music elements are gradually changing and transforming with the effect of popular culture; 5 folk songs of the region not being included in records yet have been compiled and note texts have been written down. The research is considered to be important due to being the first systematic source belonging to the region and its contributions to the field.

Key Words: Akpınar Village, Birth, Marriage, Death, Custom, Folk Music, Authenticity

ÖNSÖZ

Geleneksel Otantisite Bağlamında Ordu İli Akkuş İlçesi Akpınar Köyü Doğum, Evlenme, Ölüm Âdetleri ve Halk Müziği Pratikleri adlı bu tez çalışmasının yöre ile ilgili yapılan ilk sistematik çalışma olmasından dolayı önemli olduğunu düşünüyorum.

Bu tezi hazırlarken öncelikle her safhasında beni yalnız bırakmayan desteğini her daim hissettiğim tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Mustafa Oner UZUN hocama, akabinde kaynak kişiler anneannem Rabia YÜKSEL' e, dedem Muzaffer ÖZTÜRK' e, Sayın Vural TUĞ hocama, Sayın Fikri ÇAMOĞLU hocama, Sayın Şefika AKYEL'e, Sayın Emine AŞÇI' ya, uzun yıllar beraber mesai harcadığım değerli arkadaşım Öğr. Gör. Ahmet GÜNDÜZ' e en içten sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Savaş ÖZTÜRK

29/12/2017

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	V
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii

GİRİŞ

1. Araştırmanın Problemi	1
2. Araştırmanın Amacı	1
3. Araştırmanın Önemi.....	2
4. Araştırmanın Sınırlılıkları	2
5. Araştırmanın Modeli	2
6. Araştırmanın Veri Toplama Yöntemleri	3
7. Araştırmanın İşlem Basamakları.....	5

BİRİNCİBÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1 HALK BİLİMİ (FOLKLOR) KAVRAMI	6
1.2 SÖZLÜ KÜLTÜR KAVRAMI.....	6
1.3 HALK MÜZİĞİ KAVRAMI	8
1.4 SOSYAL NORM KAVRAMI	9
1.5 ÂDET KAVRAMI	9
1.6 OTANTİSİTE- GELENEKSEL OTANTİSİTE KAVRAMLARI.....	10

İKİNCİ BÖLÜM

ORDU İLİ AKKUŞ İLÇESİ

2.1 COĞRAFİ KONUMU	11
2.2 TARİHİ	12
2.3 SOSYO-KÜLTÜREL VE EKONOMİK YAPI.....	12
2.3.1 Sosyal ve Kültürel Faaliyetler	13
2.3.2 Halk Kültürü Ürünleri	13
2.3.3 Ekonomik Yapı	15

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AKKUŞ İLÇESİ AKPINAR (KUZKÖY) KÖYÜ

3.1 COĞRAFİ KONUMU	20
3.2 TARİHİ	21
3.3 SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI	22
3.4 HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ	24
3.4.1 Maniler	25
3.4.2 Ninni ve Tekerlemeler	26
3.4.3 Deyimler	27
3.4.4 Beddualar	28
3.4.5 Bilmeceler (Metel)	29
3.4.6 Yöresel İfadeler	31
3.5 YÖRESEL GİYİM KUŞAM	34
3.5.1 Erkek Giyim Kuşamı	34
3.5.2 Kadın Giyim Kuşamı	35
3.6 HALK MUTFAĞI	36
3.7 EL SANATLARI	36

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AKPINAR KÖYÜ DOĞUM ADETLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

4.1 AKPINAR KÖYÜ DOĞUM ÂDETLERİ.....	37
4.1.1 Kısırlığı Giderme / Gebe Kalma	37
4.1.2 Gebelik	37
4.1.3 Bebeğin Cinsiyetinin Belirlenmesi.....	37
4.2 DOĞUM SONRASI	38
4.2.1 Göbek Kesme	38
4.2.2 Kırk Basması-Kırklama.....	38
4.2.3 Çocuğa İsim Koyma.....	39
4.2.4 Ninniler.....	40

BEŞİNCİ BÖLÜM

AKPINAR KÖYÜ EVLENME ÂDETLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

5.1 EVLENME AŞAMALARI.....	41
5.1.1 Kız İsteme (Düğürçülük Etme)	41
5.1.2 Söz Kesme.....	42
5.1.3 Nişan Koyma.....	43
5.1.4 Düğün	43
5.1.4.1 Aş Boğaz Götürme	44
5.1.4.2 Komşu Düğünü	44
5.1.4.3 Gelin Çimdirme (Hamam)	45
5.1.4.4 Ulu Düğün	45
5.1.4.5 Kına Gecesi	48
5.1.4.6 Ganiil Görme.....	50
5.1.4.7 Gelin Alma	50
5.1.4.8 Duvak	54
5.1.4.9 Gerdek (Zifaf)	55

5.1.4.10 Kavum	55
----------------------	----

ALTINCI BÖLÜM

AKPINAR KÖYÜ ÖLÜM ÂDETLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

6.1 ÖLÜM ÖNCESİ	56
6.1.1 Ölümü Düşündüren Belirtiler	56
6.1.1.1 Hayvanlarla İlgili Olanlar	56
6.1.1.2 Hastada Psikolojik ve Fiziksel Değişiklikler ile İlgili Olanlar	56
6.1.1.3 Ölümden Hemen Önceki Pratikler	57
6.2 ÖLÜM SONRASI	57
6.2.1 Ölümün Duyurulması	57
6.2.2 Ölünün Yıkanması	57
6.2.3 Ölünün Gömülmeye Hazırlanışı	58
6.2.4 Cenazenin Taşınması, Mezara Gömülme Öncesi ve Sonrası Pratikler .	58
6.2.5 Ölü Yemeği	59
6.2.6 Ölü Evindeki Pratikler	59

YEDİNCİ BÖLÜM

AKPINAR KÖYÜ DOĞUM, EVLENME, ÖLÜM DÖNEMLERİ ÂDETLERİNDE YER ALAN HALK MÜZİĞİ PRATİKLERİ İLE İLGİLİ BULGULAR

7.1 YÖREYE AİT VE KAYNAKLARDA YER ALAN TÜRKÜLER	60
7.2 YÖREYE AİT VE KAYNAKLARDA YER ALMAYAN TÜRKÜLER	64
7.3 TÜRKÜLERİN SESLENDİRME ORTAMLARI VE ÇALGISAL EŞLİK UNSURLARI	72
7.4 TÜRKÜLERİN SÖZEL-EZGİSEL UNSURLARININ TESPİTİ	72
7.4.1 Çıkma Dedim Kiraz Dalına	72
7.4.2 Daşlı Dere Köprüsü	73

7.4.3 Tinyabanın Daşları 1	73
7.4.4 Tinyabanın Daşları 2	74
7.4.5 Canım Yaylam.....	74
7.4.6 Yıkırgan'ın Armudu.....	75
7.4.7 Yazı Yazarım Yazı	75

SONUÇ VE ÖNERİLER

1. SONUÇ:.....	76
2. ÖNERİLER:.....	82
KAYNAKÇA.....	83
EKLER.....	85
Ek 1. Kaynak Kişiler.....	85

GİRİŞ

Toplumların sözlü gelenekleri, o toplumun kültürünün bir yansımasıdır. Halkbilimci Pertev Naili Boratav'ın belirttiği toplumsal geçiş dönemlerinden olan “doğum, evlenme, ölüm” aşamaları çevresinde oluşan pek çok gelenek, din ve büyü ile ilgili uygulamaların tamamlayıcısı, daima sözlü gelenek ürünleri olmuştur. Özellikle geleneksel toplumlarda sözlü geleneklerin (oral tradition) kültürün başlıca taşıyıcısı durumunda olduğu ve sosyal bilimlerin pek çok alanına günümüzde kaynak oluşturduğu bilinen bir gerçektir.

Bu bağlamda, araştırmanın konusu; Ordu İli Akkuş İlçesi Akpınar Köyü Doğum, Evlenme ve Ölüm (Geçiş Dönemleri) Âdetleri ve bu âdetler içerisinde varlığını sürdüren Halk Müziği pratiklerinin Halkbilim teori ve yöntemlerine göre derlenmesi, betimlenerek sonuçlandırılması ve sonuçların yorumlanmasıdır.

1. Araştırmanın Problemi

Ordu İli Akkuş İlçesi Akpınar Köyü Doğum, Evlenme ve Ölüm (Geçiş Dönemleri) Âdetleri ve Halk Müziği pratikleri hakkında günümüze kadar sistematik bir çalışmanın yapılmamış olması nedeniyle yöre kültürüne ait bu geleneksel uygulamaların dönüşerek kaybolmaya yüz tutmasıdır.

2. Araştırmanın Amacı

Geleneksel Halk Kültürü ürünlerinin en yoğun şekilde yaratıldığı ve yaşatıldığı belli başlı evreler, geçiş dönemleri adı verilen Doğum, Evlenme ve Ölüm aşamalarıdır. Ordu İli Akkuş İlçesi Akpınar Köyüne ait Doğum, Evlenme ve Ölüm Âdetleri ve bu âdetler içerisinde yer alan Halk Müziği pratikleri hakkında yapılan bu araştırmanın amacı; elde edilen bulguları geleneksel otantisite bağlamında analiz ederek sistematik ve kalıcı bir envanter oluşturmak ve yerelden-ulusala-ulusaldan-evrensele doğru dünya kültürüne katkı sağlamaktır.

3. Araştırmanın Önemi

Ordu İli Akkuş İlçesi Akpınar Köyü ve halk kültürünün önemli yapı taşları olan Doğum, Evlenme ve Ölüm (Geçiş Dönemleri) Âdetleri ve halk müziği pratikleri hakkında günümüze kadar hiçbir sistematik çalışmanın yapılmaması ve özellikle yöreye ait ezgilerin bir kısmının ilk kez nota metinlerine aktarılarak Türk Halk Müziği Dağarına kazandırılacak olması, araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma; Akpınar Köyü ve bu yöreye ait doğum, evlenme, ölüm aşamalarında geçmişten günümüze yaşanan / yaşatılan halk kültürü unsurlarının görsel-işitsel olarak derlenip, tasnif edilmesi ve sonuçlarının yorumlanmasıyla sınırlandırılmıştır.

5. Araştırmanın Modeli

Her bilimsel disiplin, araştırdığı konuya açıklık getirmek için kendine özgü modeller kullanır. Model konusunda çeşitli uzmanlar aşağıdaki görüşleri ifade etmişlerdir:

Kongar modelin içeriği ve işlevi hakkında şu açıklamayı yapmaktadır:

Modeller, bize doğal ve toplumsal çevremizi daha iyi anlamak için önemli ipuçları verirler. Çünkü biz, modelin herhangi bir ögesindeki değişme ile bütün modelin nasıl değişeceğini tahmin edebiliriz. Gerek toplumsal gerekse doğal bilimlerdeki modeller tek tek çevremizdeki gerçeği genellikle tam anlam ve kapsamı ile açıklayamazlar. Hem model daha çok ilgili olduğu alanın ancak bir kısmını açıklayabilir (Kongar,1981: 40).

Karasar'a ise göre model:

Model bir sistemin temsilcisidir. Modeller, temsil ettikleri sisteme oranla daha yalın olurlar. Model, 'ideal bir ortamın temsilcisi olup, yalnızca 'önemli' görülen değişkenleri içine alacak şekilde, gerçek durumun özetlenmiş halidir. Bir kimsenin, tanık olduğu olayı anlatırken, gereksiz ayrıntılara girmeden, onu amaca uygun olarak özetlemesi; bir mimarın, yapacağı bina için, basit bir maket yapması; bir matematikçinin çözeceği bir problem için formüller geliştirmesi birer model geliştirme çabalarıdır (Karasar, 2009: 76).

Yukarıdaki tanımlardan; modelin bir konuyu açıklığa kavuşturmak için kullanılan ilgili alana özgü temsili bir şema olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmada, tarama modeli kullanılmıştır.

Karasar'a göre; "tarama modeli geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle tasvir etmeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan durum, birey veya nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde etkileme ve değiştirme çabası gösterilmez" (Karasar, 2009: 77).

6. Araştırmanın Veri Toplama Yöntemleri

Bir araştırmaya başlarken elde edilecek verilerin, araştırmanın amacını yansıtması hedeflenir. Bu hedefin gerçekleşebilmesi ise, araştırmanın doğru ve sistematik bir eksende yürütmesine bağlıdır.

Araştırmada alan araştırması yöntemi ve bu yönteme ait görüşme ve gözlem teknikleri ile veriler toplanmıştır. Alan araştırması (field research, worktrip) incelenen kişilerin gerçek yaşantılarına katılarak yapılan araştırma biçimidir. Betimleme yöntemi kullanılarak bulgular sonuçlandırılmış ve yorumlanmıştır.

Betimleme yöntemi; olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu tasvir etmeye ve açıklamaya çalışır. Betimleme araştırmaları, mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi açıklamayı hedef alır.

Toplum Biliminde, Halk Biliminde Başlıca Alan Araştırma Teknikleri:

1. Görüşme Tekniği
2. Gözlem Tekniği
3. Anket Tekniğidir.

Cebeci bu tekniklerin kapsamaları ve uygulama hususları hakkında aşağıdaki bilgileri aktarmaktadır:

1. Görüşme Tekniği:

Genel anlamda en az iki kişi arasında sözlü olarak sürdürülen bir iletişim sürecidir.

Görüşme, 19. yy.'ın ikinci yarısından itibaren toplumun görüş ve düşüncelerini incelemek amacıyla bir veri toplama tekniği olarak kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde iletişim teknolojisinin hızla gelişmesi ile daha yoğun olarak kullanılır olmuştur. Araştırmacı görüşmede karşılaştığı her karanlık noktayı anında soracağı sorularla aydınlatma imkânına sahip olur.

Bilimsel araştırmada görüşme tekniği, araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan görüşme formu (=cetveli) ile yapılabilir.

Bu form (cetvel):

a) Yapılandırılmış görüşme (structured):

Hangi görüşlere ne kadar kişinin katıldığını belirlemek amacıyla yapılan görüşme şeklidir.

Görüşme yapılacak kişilerin çok olması öngörülür. Kişilerle sözlü (mülakat) yürütülecek görüşmede sorular önceden hazırlanarak görüşme formunda sıralanır. Cevap seçenekleri önceden hazırlanabilir veya cevap alındıkça yazılıp işaretlenebilir. Sorular ve cevaplar üzerinde tartışma yapılmaz, yorumlanmaz. Bu tür görüşme kamuoyu araştırmalarında yaygın olarak kullanılmaktadır.

b) Yapılandırılmamış görüşme (unstructured)

Görüşülen kişiden konu hakkında derinliğine bilgi edinmenin amaçlandığı görüşme şeklidir. Genel anlamda insanların değil, uzman kişilerin neler düşündükleri araştırıldığında yapılanmamış görüşme tekniği kullanılır. Konu etraflıca soruşturulur, bu yüzden sorular önceden hazırlanmaz, sadece görüşülecek konu başlıkları tespit edilir. Görüşme sırasında sorular ve cevaplar tartışılıp yorumlanır. Görüşmenin verileri, odaklanmış görüşler ve orijinal bireysel düşünceler olarak tespit edilir (Cebeci, 2002: 101-104).

Bu araştırmada yapılandırılmamış görüşme uygulanmıştır. Ancak bu görüşme tekniklerine yarı yapılandırılmış görüşme tekniğini de eklemek uygun olacaktır. Yıldırım ve Şimşek konuyla ilgili olarak “Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin araştırmacıya sunduğu en önemli kolaylık görüşmenin önceden hazırlanmış görüşme protokolüne bağlı olarak sürdürülmesi nedeniyle daha sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi sunmasıdır” (Yıldırım, Şimşek, 2004: 283) ifadesini kullanmaktadırlar.

2. Gözlem Tekniği:

Cebeci bu teknik ile ilgili şu açıklamayı yapmaktadır:

Gözlem, bir şeyi iyi anlamak için onun kendi kendine meydana çıkan türlü belirtilerini gözden geçirmektir. Bu anlamda gözlem insanoğlunun günlük hayatının büyük bir kısmını oluşturur. İnsan sahip olduğu bilgilerin birçoğunu gözlem yoluyla edinir. İlmî bir amaca bağlı olmayan bu gözleme anektodik gözlem denir. Bilimsel açıdan gözlem, belli bir kimse yer, olay, nesne, durum ve şarta ait bilgi toplamak için belirli hedeflere yöneltilmiş bir bakış ve dinleyiştir. Buna göre bilimsel amaçlı gözlem bir sistematik gözlem'dir denilebilir. Sistematik gözlem, gerçek hayat içinde olup bitenlerin araştırmacı tarafından belli bir maksada yönelik olarak, belli bir düzen içinde izlenerek araştırma amaçlı olarak kaydedilmesi tekniğidir(Cebeci, 2002: 105-111).

Bu araştırmada sistematik gözlem kullanılmıştır. Bu araştırma, sosyal bilimler alanının bir alt inceleme konusu olan “halk bilimi” disiplinine uygun olarak hazırlanmıştır.

3. Anket Tekniği:

Karahasanoğlu ve Yavuz bu teknik ile ilgili şu açıklamayı yapmaktadır:

Anket, gerek sayısal sonuçlara ulaşmak gerekse sayısal sonuçlardan yola çıkarak yorum yapmak için kullanılan ve beş aşama (Amanın tanımlanması, örneklem yönteminin ve örneklemin belirlenmesi, anket yönteminin belirlenmesi, veri analizi

yönteminin belirlenmesi, verilerin yorumlanması) takip edilerek yürütülen yaygın tarama yöntemlerinden biridir (Karahasanoğlu ve Yavuz, 2016: 12-13).

Bu araştırmada anket tekniği kullanılmamıştır.

Toplumbilimlerin başlıca araştırma yöntemi ve konusu bizzat toplumun kendisidir. Bu bakımdan araştırma verileri derlenirken, yapılandırılmamış görüşmeden ve sistematik gözlemden yararlanılmıştır.

7. Araştırmanın İşlem Basamakları

1. Alan sınırlaması; Ordu İli Akkuş İlçesi Akpınar Köyü
2. Alan taraması (yazılı ve sözlü kaynaklardan, kaynak kişilerden);
3. Alan kayıtları
4. Alan tespitlerinin sınıflandırılması
5. Alan tespitlerinin değerlendirilmesi ve yorumlanması
6. Duysal–görsel materyallerin (verilerin) CD, DVD vb. ortamlara taşınması.

BİRİNCİBÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1 HALK BİLİMİ (FOLKLOR) KAVRAMI

İngilizce bir terim olan folklor'un Türkçe karşılığı halk bilimidir. Halk bilimi terimindeki halk kullanıldığı cümleler içinde farklı anlamlar içermektedir. İngilizcede folk halk tabakası, *lore* bilgi, bilim anlamına gelir. Folklor (halk bilimi) terimi 1846 yılında ilk kez William John Thoms tarafından ortaya atılmıştır. 1878 yılında ilk kez bir dernek olarak Londra'da faaliyete geçen *Folklore Society* adlı derneğin çalışmaları bu bilim dalının dünyaya ve ülkemize yayılmasını sağlamıştır. Folklor terimini ilk kez kullanan W. J. Thoms, bu terim ile daha çok köy, oba gibi kırsal alanda yaşayan okumamış, cahil halk tabakasını kastetmiştir. Hatta *folk music* anlamında kimi zaman *peasant music* yani köylü müziği tanımlaması da kullanılmıştır.

Haluk Özalgan “ Folklor/halkbilimi için toplumun yarattığı maddi ve manevi kültürel öğeleri bütün boyutlarıyla ele alan, bunlarla ilgili evrim, gelişim, yayılma, etkileşim, değişim gibi sorunları inceleyen, sonuçlar çıkararak yasalar bulan ve kuram geliştiren bilim dalıdır” demektedir.

Sedat Veyis Örneş, folklor (halk bilimi) “bir ülke ya da belirli bir bölge halkına ilişkin maddi ve manevi alandaki ürünleri konu edinen; bunları kendine özgü yöntemleriyle derleyen, sınıflandıran, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada da bir bireşime vardiymayı amaçlayan bir bilimdir” der.

Yukarıdaki açıklamaların ışığında halk bilimi (folklor), halka ait maddi ve manevi tüm kültürel unsurlarını araştıran, derleyen, tasnif eden ve yorumlayarak bir sonuca ulaştıran bilim dalı olarak tanımlanabilir.

1.2 SÖZLÜ KÜLTÜR KAVRAMI

Bilindiği üzere önce söz vardı. Sosyal normların içinde yer alan âdetler sözlü kültürün taşıyıcısı rolünü üstlenmişlerdir. Halk kültürünün geçiş dönemleri olarak adlandırılan doğum, evlenme ve ölüm âdetleri içinde yer alan pratikler, nesilden nesle sözlü olarak aktarıla gelmiştir. Bu bağlamda sözlü kültür; toplumun ortak malı

olan hazır kalıpların deneyimleri pekiştirecek şekilde biçimlendirilmesiyle oluşur ve yazılı metinden yoksun olduğu için de toplum belleğinde yüzyıllarca gelişerek varlığını halkın bilincine yerleştirerek sürdürür. Sözle biçimlenen düşünce zaman içinde geliştikçe hazır deyişlerin kullanımı da daha ince bir ustalık kazanır.

Ersoy kültürün oluşum-gelişim süreçleri ve kapsamı ile ilgili şu bilgileri vermektedir:

İnsanlığın yeryüzü serüveni ile doğan ve tabiatla yüzleşmesi ile ilk ürününü veren, bireyin kendi dışındaki dünyayı algılaması ile yeni şekiller kazanmaya başlayan kültür, yerküre üzerinde insanların dağılım bölgelerine göre farklılaşmaya başlamış ve her topluluğa göre o topluluğun yaşadığı coğrafyanın ve inançların da katkıları ile çeşitlenmiştir. Söz konusu kültür kavramı ile ilgili tanımların ortak noktasında ise; bir milleti yaşadığı tabiat üzerindeki yaşam biçimi, dünya görüşü, tarihi, inanç sistemi, dili, ortak değerlerinin toplamı ile maddi manevi üretimlerinin bütünüdür o milletin millî kültürünü oluşturduğu düşüncesi vardır. Yazının icadına kadar, tarihi birikim ve tecrübe, sözlü ortam kaynak ve kanalları tarafından muhafaza edilip aktarılmıştır. Zamanla sözlü ve yazılı ortam birbirinin içine girerek devam ederken bunlara bir yeni ortam daha eklenir ki bu da elektronik ortamdır. Söz konusu bu ortam birlikteliği yeni kaynaklar ve yeni terkiplerin oluşmasına katkı sağlar fakat bu ortamların tamamında, söz büyümesini kaybetme (Ersoy, 2009: 20.).

Walter Ong'a göre; "insanoğlunun dünyadaki varlığı 30.000-50.000 yıl öncesine dayanır. İlk yazı ise 6000 yıl öncesine aittir. Böylelikle, insanlık tarihinin binlerce yıllık bilgi, deneyim ve tecrübesinin sözlü gelenek vasıtasıyla kuşaktan kuşağa aktarıldığı söylenebilir" (Ong, 1995: 14).

Yıldırım'a göre sözlü kültür; "bir milletin hayatında, fertlerin sözlü ve yazılı geleneklerinde yer alan kabulleriyle, müştereklik gücüne erişen ve milli kimliği oluşturan maddi ve manevi faaliyetlerin bütünüdür" (Yıldırım, 1998: 38).

Bu bağlamda, Ong'a göre; Sözlü kültür, toplumun ortak malı olan hazır kalıpların deneyimleri pekiştirecek şekilde biçimlendirilmesiyle oluşur ve yazılı metinden yoksun olduğu için de toplum belleğinde yüzyıllarca gelişerek varlığını halkın bilincine yerleştirerek sürdürür. Sözle biçimlenen düşünce zaman içinde geliştikçe hazır deyişlerin kullanımı da daha ince bir ustalık kazanır. (Ong, 1995: 50-52).

Yukarıda verilen bilgilerin ışığında; özellikle geleneksel toplumlarda sözlü geleneğin (oral tradition) kültürün başlıca taşıyıcısı durumunda olduğu ve sosyal bilimlerin pek çok alanına günümüzde tarihi birer kaynak oluşturduğu öngörülmektedir.

1.3 HALK MÜZİĞİ KAVRAMI

Halk Müziği Kavramı ile ilgili çeşitli araştırmacıların görüşleri aşağıda belirtilmiştir:

Say'a göre; Hugo Reinmann halk müziğini üçe ayırır:

a. Ezgisi ve sözleri kimin tarafından yapıldığı belli olmayanlar;

b. Birçok nedenlerle halk tarafından benimsenmiş ve halk şarkısı ifadesini taşıyanlar;

c. Melodik ve armonik bünyesi kolayca anlaşılabilir ve popüler bir eda taşıyan ezgiler"dir (Say, 1985: 577-578).

Yine Say'a göre; Moser, halkın ortak malı olan şarkı ve melodiler halk türküsüdür der. Michelle Benet, "halk türküsü, halk tarafından benimsenen ve kulaktan kulağa verilmek suretiyle yayılan ezgilerdir" demiştir. Prat, "köylü ve halk arasından çıkıp gelenek haline gelen ezgiler halk türküsüdür" biçiminde tanımlar. Breniers, "halkın ortak malı olan en basit, düz ve yalın şarkılardır ve yaparı belli değildir" diye tarif etmiştir (Say, 1985: 577-578).

Titon'a göre; "Halk müziği, gelenekselliği, sözlü aktarımı ve bölgesel-etnik bir temele dayalı, küçük gruplar sıkça çalınan, çoğunlukla gündelik yaşamdaki yüz yüze iletişim aracılığıyla toplumsal etkileşimi vurgulayan müzik türlerini kapsamaktadır" (Titon, 1989: 59).

Halk müziği ile ilgili ülkemizdeki çeşitli araştırmacıların görüşleri ise aşağıda belirtilmektedir.

Cemil Demirsipahi'ye göre, "Halkın kendi içinden yetişmiş kişilerin ya da adlarının bilinmesine olanak bulunmayan halk sanatçılarının ulusal ölçü ve ritim kuralları ile özel biçimlerde oluşturdukları müzik ürünlerinin tümüne halk müziği denir" (Demirsipahi, 1975: 7).

Sözer; "Bir ulusun özüne has müzik, halk müziğidir. Kayıtsız ve etkisiz bir kişinin ya da toplumun söyleyişle ve buluşuyla doğmuş, zamanla halkın malı olmuş yapıtlardır. Kulaktan kulağa, ağızdan ağza yayılarak, kuşaklar boyu yaşamış ve tazeliklerini korumuşlardır. Kent müziğinin etkisi altında kaldığı gibi, kent müziğini etkilediği de olmuştur" (Sözer, 1996: 323) ifadesiyle halk müziğini açıklar.

Altınay'a göre Muzaffer Sarısözen; ilk bakışta monoton gibi gözükürken Türk halk musikisini araştırdıkça çeşitli yönlerden incelikleri ihtiva eden nefis bir sanat

hüviyeti taşıdığı anlaşılır. Konu bakımından yeryüzünde ne kadar tabii ve sosyal olay varsa halk musikisinde hepsinin de yer aldığı görülür. Estetik bakımından bir sevinci, bir eleme ifade eden ve çeşitli olayları canlandıran melodilerin en ince örneklerini yine halk müziğinde bulabiliriz şeklinde tarif etmiştir (1962: 25).

Yukarıdaki açıklamaların ışığında, Türk Halk Müziğinin adı bilinen ya da bilinmeyen halk sanatçılarının ulusal ölçü ve ritim kuralları ile yerel unsurları gözeterak yarattığı sözlü, sözsüz ezgiler olduğu öngörülmektedir.

Halk müziğinin kapsamı içine ise türküler, oyun havaları, maniler, koşmalar, tekerlemeler, seyirlik oyun müzikleri ile tören müzikleri gibi halkın günlük yaşamını konu edinen sözlü-sözsüz, oyunlu-danslı müzikler girmektedir.

1.4 SOSYAL NORM KAVRAMI

Toplumsal yaşam; bireyler, gruplar ve cemaatler arasındaki ilişkilerin düzenli bir biçimde sürdürülmesi için bir dizi beklentiyi, işlemi, kaçınmayı ve yaşağı gerektirir. Bu türden davranış ve beklentiler sosyal normlar kavramı içinde kümelenmektedir.

Birtakım düzenleyici ve denetleyici mekanizmanın özlerini oluşturduğu sosyal normlar, sosyal alışkanlıklardan örf, âdet, töre, gelenek, görenek ve kanunlara kadar genişleyen bir tabloyu içine almaktadır.

1.5 ÂDET KAVRAMI

Âdetlerin karakteristiğini alışılmış birtakım davranışların giderek kalıplaşması oluşturmaktadır. Bu kalıp davranışlar ve alışkanlıklar örfteki yapıma ya da kaçınma zorunluluğu yerine âdette yapılmalı ya da yapılmamalı niteliğine bürünmektedir. Âdetler tıpkı örfler gibi birçok sosyal içerikli ilişkiyi düzenlemekte, yönetmekte ve denetlemektedir.

Toplumsal yaşamın düzenli gitmesinde ve kuralların uygulanmasında âdetler etkili olmaktadır. Örneğin, karşılama ve uğurlamalar, yemek ve sofraya düzenleri, geçiş dönemleriyle ilgili kutlama ve kutsamalar, kız isteme, nişanlılık ve evlenme usulleri; cinsler, yaş grupları, meslek grupları arasındaki ilişkilerin biçimleri, selamlaşma, hatır sorma sırasında uyulması gereken kurallar; bayramlar, mevsimler, önemli

günlerle ilgili davranış biçimleri; yas alma, baş sağlığı dileme gibi durumlarda söylenecek sözler, takınılacak tavır ve tutumlar âdetlerin alanına girer.

1.6 OTANTİSİTE-GELENEKSEL OTANTİSİTE KAVRAMLARI

Araştırma konusunun bağlı olduğu eksen olan otantisitenin ne anlama geldiği konuya açıklık getirmesi açısından düşünüldüğünde önemli görülmektedir. “Türkçe’de çoğunlukla ‘özgünlük’ ya da ‘sahicilik’ olarak çevrilen otantisite/otantiklik teriminin anlamına ve aktarılma araçlarına eğilmek gerekiyor. Ancak daha önce birbirlerinden bağımsız kullanım alanları oluşturmuş olmakla birlikte, otantisite altında değerlendirilebilecek ya da ona kolayca iliştilerilebilecek kimi terimler olduğunu ifade etmek gerek. ‘Gerçek’ (real), ‘hakiki’ (genuine), ‘öz’ (essential), ‘dürüst’ (honest), ‘samimi’ (sincere), vb. bu çerçevede iş gören terimlerdir. Bunların tümü birleşme ve birbirlerinden ayrışma eğilimi gösterir, söz konusu birleşme eğiliminin şemsiyesi otantisitedir.

Otantisite geleneksel tanımlamasıyla genel olarak geçmişle ilişkilidir ve geçmişteki bir şeyin ‘aslına uygunluğuna’ ilişkin bir iddiadır. Bu açıklamaların ışığında; aslına uygunluk, sahicilik ve farklılık, özgünlük araştırmanın otantisiteye bakış açısını oluşturmaktadır. Geleneksel otantisite ise; Halk kültürü ürünlerinin geleneği temsili, aslına en yakın halidir.

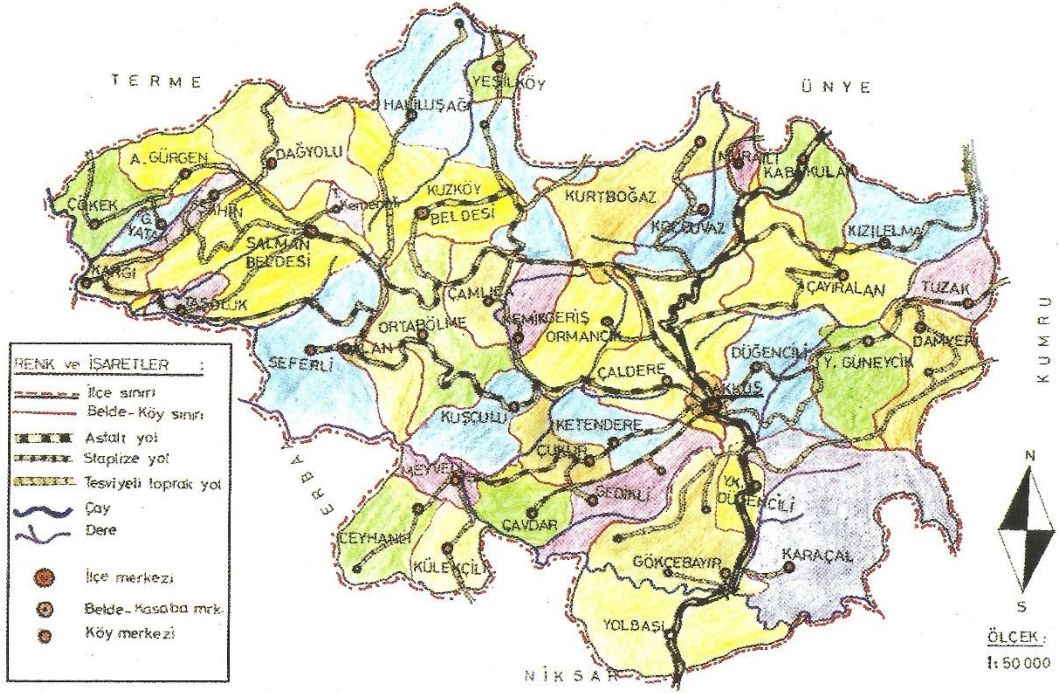

İKİNCİ BÖLÜM

ORDU İLİ AKKUŞ İLÇESİ

2.1 COĞRAFİ KONUMU

Yurdumuzun Orta Karadeniz Bölümünün iç kesimlerinde yer alan Akkuş ilçesi, Canik sıradağlarının üzerinde 1640 m. yüksekliğe sahip bulunan Argan tepesinin eteğinde ve küçük bir plato üzerinde kurulmuştur. Denizden 1340 m. yükseklikte bir rakıma ulaşan Akkuş ilçe merkezi, Ünye-Niksar Devlet Karayolu üzerinde olup 632km²'lik bir alana sahiptir. Doğusunda Ordu ili Kumru ilçesi Güney ve Batısında Tokat iline ait Niksar ve Erbaa ilçeleri Kuzeyinde Samsun ilinin Terme ve Salıpazarı ilçeleri ile Ordu ilinin Ünye Çaybaşı ve İkizce ilçelerinin sınırları ile çevrilidir (Çelik, 2002: 57).

Şekil 1: Akkuş ilçesi haritası (Yıldız, 2000: 4).

2.2 TARİHİ

Yörenin tarihsel süreci irdelendiğinde az sayıda kaynağa ulaşılmaktadır. Akkuş ilçesi mevcut isminden önce Karakuş bucağı olarak biliniyordu. Öncelikle ilçenin geçmişteki ismi ve bugün taşıdığı ismi açıklamaya çalışacağız.

Oğuzların XI. Yüzyılda yurt kurmak gayesi ile Anadolu' ya göç etmeye başladıkları zamanda bu topraklara gelen oğuz boyları yerleşebilecekleri yerler ararlar. Oğuzların hangi boyu olduğu kesin bilinmemekle beraber rivayetlere göre boylardan birisi bir kişiyi görevlendirip yerleşecek bir yer arayıp gelmesini isterler. Görevlendirilen kişi konaklama yerine döndüğünde herhangi bir yer bulup bulamadığını sorarlar. Görevli kişi bir yer buldum ıssız ve تنها, gökyüzünde uçan karakuşlardan başka hiçbir şey yok der. Daha sonra konaklama yerinden kalkan aileler bugün ki Akkuş ilçesinin bulunduğu yere gelip yerleşirler ve buraya Karakuş adını verirler (Çelik, 2002: 31).

Yöre halkının nereden geldiği hususunda çeşitli bilgiler mevcuttur. Bu bilgilere göre, Akkuş ilçesine ilk gelenler Samsun ili ve sahil ilçeleri ile Tokat ilinde ortaya çıkan sıtma salgını sonucu, serin ve yüksek olan bu yerlere göçenlerdir. Bununla beraber, 1402 yılında Sivas ilinde meydana gelen çatışma ve karışıklıklar, ailelerin kan davası yüzünden kaçmaları, Selçuklu, Anadolu beylikleri ve Osmanlılar dönemindeki savaş ve istilalar sırasında ortaya çıkan göç hareketlerinin Akkuş ilçesine göç edilmesine neden olduğu bilinmektedir (Çelik 2002: 32).

Tarihin akışı içerisinde çeşitli kavimlerin emir ve derebeylerinin baskın ve istilalarına maruz kalan Karakuş küçük bir yerleşim yeri olmaktan öteye gidememiştir. 1892 yıllarında bucak merkezi olması ile gelişmeye başlamış ve 62 yıl aradan sonra dönemin başbakanı Adnan Menderesin de “Karakuş’u ilçe yapalım fakat adını Akkuş yapalım” demesi ile 4 Mart 1954’ te çıkarılan 6324 sayılı kanun ile Karakuş bucağı Akkuş adını almış ve ilçe olmuştur (Çelik, 2002: 39).

2.3 SOSYO-KÜLTÜREL VE EKONOMİK YAPI

Sosyo-kültürel yapı bir topluluğun yaşam biçimi, toplumsal özellikleri ve toplumun bireyle, bireyin de toplumla olan ilişkisinin sınırlarını çevreleyen tüm ilişki ağlarını ifade eden bir terimdir. Bu bağlamda, ilçenin sosyo-kültürel yapısının öne

çıkan özelliklerinden; insanların günlük yaşamı, sosyal davranışları ve ekonomik durumları ele alınacak konuya açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

2.3.1 Sosyal ve Kültürel Faaliyetler

Yöredeki sosyal ve kültürel faaliyetlerle ilgili tespit aşağıda belirtilmiştir:

Bilhassa gençlerin boş zamanlarını değerlendirmek, kötü alışkanlıklardan uzak kalmalarını sağlamak, bilgi ve becerilerini arttırmak, birlik ve beraberlik içerisinde çevrelerine faydalı birer kişi olarak gelişmelerini sağlamak amacı ile Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü tarafından sosyal ve kültürel alanlarda kurslar açılmaktadır. Birçok dalda bulunan sosyal ve kültürel kursların yanında en çok ilgi gören kurslar halk oyunları, bağlama öğretimi, Devlet parasız yatılı ve üniversite sınavlarına hazırlık kursları, flüt öğretimi, güreş, voleybol ve futbol gibi kurslar oluşturmaktadır (Çelik, 2002: 187).

2.3.2 Halk Kültürü Ürünleri

Yörenin halk kültürü ürünleri konusunda aşağıdaki tespitlere ulaşılmıştır:

Akkuş ilçesinin çok zengin bir folklorik malzemesi vardır. Ancak bu zenginlik her nedense tanıtılmamıştır. İlçede söylenen türkülerin çoğu anonim olmuş halk türküleridir. Ancak Akkuş ilçesine özgü olup, TRT repertuarına kazandırılmamış bir hayli türkü ve deyişler vardır. Bu türkü ve deyişler sadece mahalli saz sanatçılarının dilinde söylenip çalınmaktadır (Çelik, 2002: 215).

Bu türkülerden Oy bir sigara ver bana (Efilo havası) ile Yıkırgan'ın Armudu türküleri TRT repertuarına girmiş olsa da asıl yörede söylenenden farklılık arz eder. İlçede söylenen türkülerin çoğu manilerden oluşmaktadır. Yakın bir geçmişte ilçenin Çaldere köyünden Mustafa EFİL adlı bir zat sevdiği güzellere maniler yakar ve aynı zamanda çevreden duyduğu mânileri de hafızasında toplarmış. Bu zata yöre halkı kısaca Efilo adı vermişler. Efilo derlediği mâni ve türküleri saz eşliğinde yörenin düğün ve derneklerinde söyleye söyleye yöre insanına işlemiş ve benimsetmiştir. Onun manilerinden meydana gelen bu türkülere Efilo havası adı verilmiştir (215).

Yörede Efilo havasına bazı örneklemeleler şöyledir;

Başındaki yazmaları kime dokuttun	Çıkma kiraz dalına
Gönderdiğim mektupları kime okuttun	Dartmaz dalları
Başındaki yazmaları solmaz mı sandın	Varma kötüye
Ben askere gitmeynen gelmez mi sandın	Sarmaz kolları
Yangın bacalar gibi yanıp tütmeli	Kiraz dalları eğmeli
Güzellikte kar kalmadı saygı gütmeli	Kirazını yemeli
Neler diyorlar aslan yârim neler diyorlar	Emmim kızı varken
Senle beni şu köylerde çok irdiyorlar	Kime boyun eğmeli
Az doldur kadehleri sarhoş olursun	Keltepenin taşlarını
Benim gibi sevgili nerde bulursun	Koyun mu sandın
İçmemde sevdiğim bir yudum içmem	Sevip sevip ayrılmayı
Yedi yerden kurşun yesem senden vaz geçmem	Oyun mu sandın
	Oturmuşta taşın üstüne
	Mendil işliyor
	Gelmiş de çorumun ¹ dibine
	Beni bekliyor
	Alçaklardan götürün
	Benim salımı
	Görmeyenler görsün
	Benimde halımı

¹ Yöresel ifadelerin anlamları için bkz. Sf. 43

2.3.3 Ekonomik Yapı

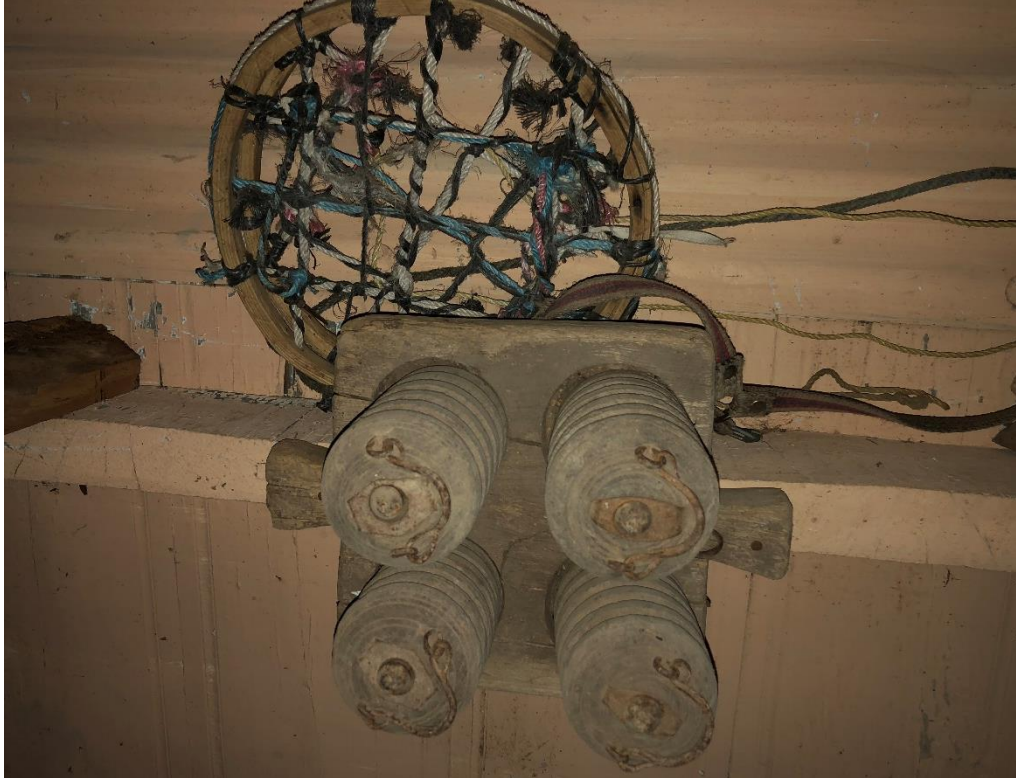
Akkuş ilçesinin ekonomik yapısı ile ilgili aşağıdaki tespitlere ulaşılmıştır:

Çelik (2002), “Tarihi, Sosyal, Kültürel ve Coğrafi yönleriyle Akkuş” adlı kitabında, Akkuş ilçesi ile ilgili şu bilgileri vermektedir:

Doğal zenginlik kaynakları bakımından yurdumuzun diğer yörelerine göre daha şanslıdır, fakat bu zenginlik kaynakları son yıllara kadar işletilememiş, hatta devlet yatırımları arasında olan yol, su, elektrik, telefon ve okul yapımı gibi hizmetlerden de payını son 10-15 yıla kadar alamamıştır. Bu sebeple, köyleri ile birlikte 150 bini bulan yöre nüfusunun 100 binden fazlası ekonomik sıkıntı ve işsizlik sebebi ile yöreyi terk etmek zorunda kalmıştır. Ancak son yıllarda ilçeye yapılan devlet yatırımları ve eğitimin olumlu sonuçları ile yörede ekonomik yönden hızlı bir gelişme gözlenmektedir (Çelik, 2002:111).

İlçenin başlıca ekonomisi Tarım, Hayvancılık, El sanatları, Orman ürünleri ile bunlara dayalı olan ticarete bağlıdır. Tarım olarak ilçe topraklarının %33,2 ekili ve dikili alanlardır. Ekili ve dikili arazilerin büyük bir kısmı çok engebeli dağlık ve su erozyonuna açık olan arazilerdir. Mevcut arazilerin %6,5 oranındaki kısmı taşlık ve kayalık olması ile kullanılmayan arazi durumundadır. Toprak yapısı ve çeşidi yönünden killi, tınlı ve humuslu topraklara sahiptir. Tarım arazilerinin çok engebeli olması nedeni ile makinalı ve sulu tarım yapılamamaktadır. Makine ile ekim yapma imkânı bulamayan çiftçilerin tek umudu hayvan gücü ile ekimlerini yapabilmektedir. Yörede yetiştirilen hububat ürünleri genel olarak yöreye adapte olmuş yerli ürün çeşitleridir. Verimi yüksek cins tohumlar iklim ve rakım farklılığının olumsuz etkileri sonucu verimli olmamaktadır. Son yıllarda bilhassa yem bitkileri üretimi esas alınmış olup yonca ve korunga nebatlarının yetiştirilmesinde çok büyük başarı sağlanmıştır. Bu tohumların ilçe tarım müdürlüğünce dağıtımına devam edilmektedir. Mısır yörenin başta gelen hububat ürünlerinden biridir. Bu yüzden yöre halkının birinci derece besin kaynağıdır. Hemen hemen her hanede misafir olduğunuzda önünüzde ayrıntılı mısır çorbasını mutlaka görürsünüz. Mısır ürününe mutlaka sezon boyu en az iki kere çapa yapılır. Fakat mısırla birlikte fasulye ve kabak bitkileri de ekilir yani karışık bir ekim yapılır. Bu da verimi düşürmektedir. Akkuş ilçesi topraklarında sebzeçilik iklim gereği pek gelişmiş değildir. Yöre halkı birçok sebze pazardan satın alarak ihtiyacını karşılamaktadır. Başlıca yetiştirdiği sebze ürünleri; karalahana (pancar), kabak, patates ve fasulyedir. İlçenin bazı yerlerinde diğer sebze türleri yetiştirilse de ihtiyacı karşılamıyor. Yörede en çok üretilen meyvelerin başında; Armut, Elma, Fındık, Ceviz, Kiraz, Kızılcık, Kuşburnu ve az miktarda erik gelir. Yine az miktarda kestane de yetiştirilir. Yörede pekmez

ihtiyacı armut ve elma meyvelerinden pekmez yapılarak giderilmektedir. İlçe halkının başlıca geçim kaynaklarından biriside hayvancılıktır. Yörede yapılan hayvancılık ilkel ve basit usullere dayandığından verim düşüklüğüne yol açmaktadır. Bundan dolayı hayvancılık ilçe halkının geçim kaynağının %30-35 ini teşkil eder. Yörede büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığının yanı sıra ilk ve sonbahar ayları ile yaz aylarında kekik, adaçayı, yonca, korunga, ballıbaba, orman gülleri ve diğer birçok çiçek türü bakımından zengin olması, topraklarının arıcılık yapmaya da elverişli olmasından dolayı arıcılıkta yapılmaktadır. İlçe dere ve akarsu bakımından çok zengindir. Bu derelerde bol miktarda alabalık ve sazan balığı yetişir. Fakat uzun süre usulsüz avlanma bu su ürünlerinin tükenmesine yol açmıştır. Yöre halkının dokumacılık dalında en önemli işleri kilim (dastar) heybe torba ve son yıllarda gelişmiş olan halıcılıktır. Ham maddesini halkın kendisi hazırlayıp dokuduğu kilime yörede dastar kilimi adı verilir. Yine basit el tezgahlarında dokunan heybe ve torba da aynı tür ve desende olup yöreye has bir dokuması vardır.

Şekil 2: Yörede yünden ip yapmak için kullanılan çıkırık (Öztürk, 2017: Arşiv).

Şekil 3: Yünden ip yapılması (Öztürk, 2017: Arşiv).

Şekil 4: Yörede dastar yapımı (Öztürk, 2017: Arşiv).

Aynı yıllarda Tokat ili Niksar ilçesinin köylerinde halıcılık sanatı yaygın hale gelmiştir. Fakat buralarda halı dokutacak eleman sıkıntısı çekilmektedir. Niksar’la yakın ilişkileri bulunan Akkuş ilçesi ve köylerinden eleman temin etme yoluna gidilmiş ve böylece yöreden götürülen genç kızlar önce halı dokumayı öğrenmişler ve geri döndüklerinde bu sanatı kendi köylerinde yapmaya başlamışlardır. Yöre halkı günlük işlerde kullanılmak üzere ağaç işlerine dayalı el sanatları ile de ilgilenmektedir. Hatta bazı el sanatlarını meslek haline getirip para kazanmak için yapanlarda vardır. Bu tür el sanatlarından başlıca olanları karasaban, bıçak sapı, balta sapı, beşik, sofraltığı, sini, kepçe, kaşık, yayık, yağ fırçası (külek, şapşal) çeyiz sandığı, tabure, orta sehpa, arı kovanı, çeşitli kesici alet sapları ile küfe ve sepet yapımı ağaç işlerine dayalı başlıca el sanatlarını oluşturur. Bunların yanında daha birçok ağaçtan yapılmış tarım alet ve araçları mevcuttur. Bunların başında kağrı, yaba, dirgen, çapa sapı, dibek tokmağı övendire, döven ve mısır tanelerini koçanlarından ayırmak için yapılmış olan “Çeten” adı verilen eşyalar olduğu bilinmektedir.

Şekil 5: Yörede sepet örme (Çelik, 2002: 142).

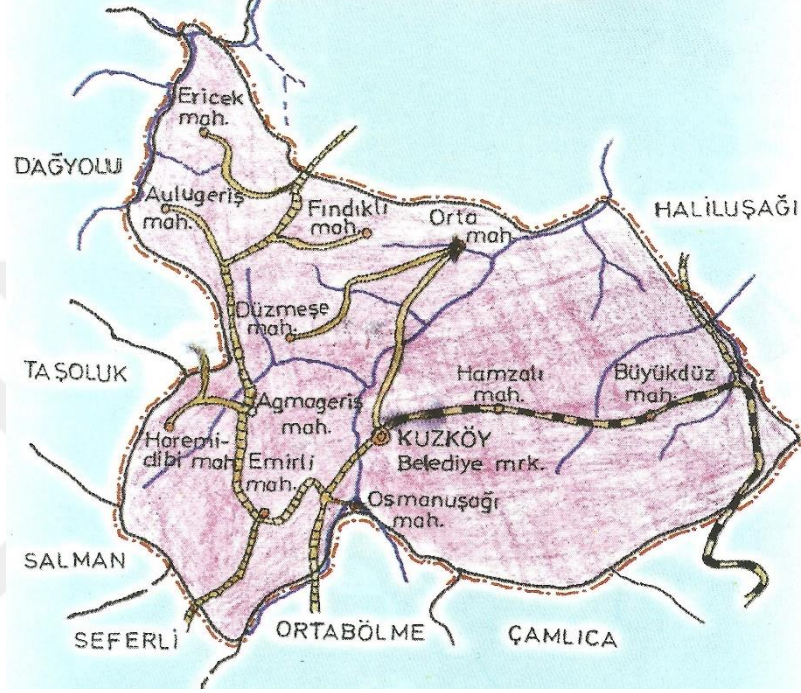

Şekil 6: Yörede ağaç işlerine örnek (Çelik, 2002: 141).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AKKUŞ İLÇESİ AKPINAR (KUZKÖY) KÖYÜ

3.1 COĞRAFİ KONUMU

Şekil 7: Akpınar Köyü Haritası (Yıldız, 2000: 4).

Akpınar köyü, Ordu- Tokat-Samsun illeri sınırında yer alır. Güneydoğusunda Akkuş ilçesi, batısında Ayvacık ilçesi, güneyinde Canik dağları ve Niksar ilçesi, kuzeyinde ise Salıpazarı ve Terme ilçeleri ile çevrilidir.

Canik dağlarının kuzeye bakan yamaçlarında kurulan bu köy, deniz seviyesinden ortalama 900m yüksekliktedir.

36 km²'lik bir yüz ölçümüne sahiptir. Yeryüzü şekli itibariyle çok engebeli araziye sahip olan Akpınar köyü en yüksek tepeleri İyisu (1540m), Karaağaç, Binoluk ve Keltepe dir.

Kızlar yaylası, Galıngüme ve Göğceli yaylaları vardır.

Kaynak suları bakımından zengin olan Akpınar köyü; İyisu, Köle, Sap, Kanlı, Harami, Kopukluk kolları ile birlikte bir çay oluşturur. Bu çay diğer kollarla birleşerek Terme ilçesinden Karadeniz'e dökülür.

Yeraltı sularının zengin olmasından dolayı dağınık yerleşim görülür.

Engelibeli arazi olması nedeniyle yüksek çağlayanlara rastlanmaktadır. En önemli çağlayanı Harmangöl çağlayanıdır. Bu sularda alabalıkta yetiştirilmektedir.

İklim olarak; Akpınar köyü yazları yağışlı, kışları çevreye oranla ılık ve kar yağışlı bir iklime sahiptir. Nisan ayından itibaren sıcaklıklar artar yaz ayları oldukça sıcak geçer. İlkbahar ve sonbaharda bol yağış vardır. Sonbahar aylarında rüzgâr çok olur. Tarım ürünleri genelde yağmur suları ile yetinir. Yaz aylarında bazen kuraklığa rastlanır (Yıldız, 2000: 4).

3.2 TARİHİ

“Eski adıyla Kuzköy (Akpınar) topraklarında 1690 yıllarında yerleşim olduğu, kervan yolu olarak geçiş yapıldığı bilinmekte, Çam Veli'si (Çamoğlu) isminde bir şahsın akrabalarıyla birlikte kan davası yüzünden Niğde'den Samsun Ladik'e, sonra Tokat Erbaa'ya ve Akpınar topraklarına gelip yerleşmeleri 1870 yıllarına rastlamaktadır” (Çelik, 2002: 337).

“İlk kabile olarak Çamoğulları gelmektedir. Eskişehir, Kırşehir ve Samsun Ladik yolu ile gelip yerleşiyorlar. Bir grupta Ladik istikametinden gelip buraya yerleşiyorlar. Zamanla nesil çoğalıyor. Harami dibi mahallesi dediğimiz yer var biz ilk olarak oraya yerleşiyoruz. Çamoğulları çam evi yanına yerleşiyorlar ve oradan da dağılıyorlar. Birde Demirallar var onlar da Eskişehir Kırşehir istikametinden geliyorlar ve tütünlük mahallesine yerleşiyorlar. Kuzköy (Akpınar) Akkuş ilçesinin en büyük köyüdür. Akkuş ilçe olmadan önce Ünye ilçesine bağlı bir köydü. 1954 yılında Akkuş ilçe olunca bu köy Akkuşa bağlandı” (Tuğ, 2016).

“Buraya güneş yaklaşık yarım saat bir saat geç doğduğu için Kuzköy denilmektedir” (Tuğ, 2016).

Kasabanın adı tepelerle çevrili oluşunun etkisiyle, güneşin geç doğup erken batmasından dolayı “Kuz” yer anlamında, “Kuzköy” olarak adlandırılmıştır. Osmanlı döneminde Kuzköy'e kadılık verilmiş, kolluk görevlerini yürütecek birde jandarma

karakolu kurulmuş ve böylece bir bucak merkezi gibi görev yapmıştır. Ancak köy eşrafından Hasan Ağa ile bucak müdürünün arası açılınca 1884 yılında jandarma karakolu ile bucak merkezi bugünkü ilçemiz olan Akkuş'a nakledilmiştir. 1943 yılına kadar Akpınar'da bucak müdürlüğü geçici olarak sürdürülürken 1884-1935 yıllarında bölgede eşkiyaların dolaştığı, kaçakçıların barındığı ve soygun olayları olduğundan dolayı 1935 yılında emniyet ve asayişin temini için tekrar karakol kurulur. 1954 yılında Akkuş ilçe olunca buraya bağlanmıştır. 1983 yılında da karakol tekrar kaldırılmıştır. 1999 yılında Kuzköy ismi kaldırılmış yerine Akpınar ismi koyulmuştur (Yıldız, 2000: 4).

“Merkez mahallede Akpınar diye güzel bir pınar var. Belediye başkanı Fikri Çamoğlu gelin biz bu köye bu pınarın adını verelim dediler ve belediye encümen teklifi ile resmen Akpınar olarak değiştirilmiştir” (Tuğ, 2016).

3.3 SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI

Akpınar köyünde yerleşim çok dağınıktır. Mahalleler ve evler birbirinden çok uzaktır. Bu dağınık yerleşimin nedeni coğrafi konumunun engebeli oluşu ve bol miktarda su kaynağının bulunmasıdır. Dağınık yerleşim nedeniyle mahalle sayısı artmaktadır. Nüfusu 3000 kişidir fakat yaz aylarında nüfus 7000 civarına ulaşmaktadır bunun sebebi ise gurbet işçiliğine giden insanlar yaz aylarında genellikle bağ, bahçe ve tarla işlerini yürütmek için geçici olarak köylerine geri dönmelerinden dolayıdır. Siyasi ve idari açıdan, Ordu'ya bağlı bir yerleşim yeri olmasına rağmen kültürel açıdan sınır komşusu Tokat'ın Erbaa ve Niksar ilçelerinden etkilenmiştir.

Ekonomik olarak tarım ve hayvancılığa dayalı bir ekonomisi vardır. İlkbahar ve yaz mevsiminde orman işçiliği yapılmaktadır. Tarım ürünleri genelde kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Buğday, arpa, yulaf, çavdar, mısır ve fasulye ekimi yapılmaktadır. Az olarak patates, karalahana, domates, biber, patlıcan, salatalık, kabak, soğan ve marul da yetiştirilir. Meyvelerden fındık, elma, armut, kiraz ve ceviz yetiştirilir.

Hayvancılık kendi ihtiyaçları yanında kısmen besicilik olarak da yapılmaktadır. Koyun, keçi, sığır, manda, at ve eşek yanında arıcılıkta yapılır. Köy işlerinin yetersizliğinden dolayı mevsimlik olarak gurbet işçiliğine de gidilir.

Akpınar ormanlık bir alana kurulmuştur. Dolayısıyla bir orman köyüdür denilebilir. Bunun en belirgin özelliği konutların hemen hemen hepsinin ahşaptan yapılı olması ve günlük işlerde kullanılan ev araç gereçlerinin yapımında ahşap kullanılmasıdır. Buna örnek olarak ağaç kepçeler, yemek sofrası, yayık, sandalye vb. örnek gösterilebilir. Konutlar genelde iki katlıdır. Daha fazla katlı konuta rastlamak mümkün değildir. Hayvancılıkla uğraşıldığı için genellikle evlerin giriş katı ahır olarak kullanılır, yörede ahırlara ‘Tam’ denilmektedir. Ayrıca ahşap öyle fazla kullanılan bir materyaldir ki kabirlerde mezar taşları bile ahşaptandır. Ancak günümüzde ahşap evler yerini yavaş yavaş beton evlere bırakmaktadır.

Şekil 8: Yöreye ait ahşap bir ev (Öztürk, 2016: Arşiv).

Şekil 9: Yörede beton evlere örnek (Öztürk, 2016: Arşiv).

Eğitim olarak nüfusun %90 okuryazardır. Bölgede eğitime ayrı bir önem verilmiştir. Eğitim ve öğretim 1928 yılında 3. sınıfa kadar olmak üzere başlamıştır. Bugün ise 8 yıllık temel eğitim ve öğretim okulu kurulmuş ve faaliyete başlamıştır. Ayrıca yatılı okul imkânı da vardır. Bunların yanı sıra merkezi ısıtmalı, bilgisayar sistemi bulunan bir de lisesi vardır.

Aile yaşantısı olarak, geniş aile geleneği varlığını sürdürmektedir. Ailede babanın yetkisi kesindir. Kadın ve erkeğin söz hakları eşit değildir. Genelde aile reisi olan baba kadına fikir danışsa bile son karar erkeğe aittir. Gelin kaynanaya göre daha az konuşur ve işlere daha az karışır.

3.4 HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

Yörede halk kültürü ürünlerine örnek olarak maniler, tekerlemeler, bilmeceler ve türküler gösterilebilir. Geçmişte bağ, bahçe ve tarla işleri imerci (imece) usulü ile yapılırdı. Bu imece usulünde insanlar tarlada iş yaparken birbirleri ile mâni atar tekerleme söyler ve türküler okurlardı.

3.4.1 Maniler

Maniler, Akpınar köyü sözlü halk edebiyatında en önemli ve en sık görülen türdür. Halk çeşitli özelliklerini, sevdalarını, yergilerini, hasretlerini, manilerle dile getirmiştir. Mâni atma adeta günlük yaşamın bir parçası olmuştur ve birbirine sevdasını söyleyemeyen delikanlılar ve genç kızların ifade aracı olmuştur.

Aşağıda Akpınar köyüne ait bazı manilere örnekler verilmiştir:

a)

Keltepenin taşlarını

Koyun mu sandın

Sevip sevip ayrılmayı

Oyun mu sandın

c)

Yıkırganın armudu

Sararmışı varmudu

Yıkırganın içinde

Eminem gibi varmudu

e)

Teveklikte üzüm varda

Eminem sende gözüm var

Eminemi vermezlerse

Arada yerde ölüm var

b)

Çeşmeden dudu geçti

Elini yudu geçti

Çeşme seni yıkarım

Dudu ne dedi geçti

d)

Akkuş yolu uzak mı

Sırtındaki kazak mı

Hiç selamın gelmiyor

Yoksa selam yasak mı

f)

Derede tuttum cücük

Ağzı burnu küçücük

Verin benim yarimi

İçinizde bitecük

g)

Mâni maniye açar

Mâni bilmeyen kaçar

Gel sana mâni diyem

Gurbette gönlün açar

h)

Dağdan kestim tahnalı

Varsın yesin keçiler

Az mı geldi sevdiğim

Gönderdiğim elçiler

ı)

Çaybaşı çakmak taşı

Yanıyor yürek başı

Kötüyle bal yeme

İyiyle taş taşı

i)

Yavaş yürü sevdiğim

Topukların görünsün

Ben aklına gelince

Yüreklerin bölünsün

j)

Uzun uzun firaktı (ağaç dalından yapılan bahçe korumalığı)

Yârim beni bıraktı

Bıraktığına gam yemem

Düşmanlar türkü yaktı

3.4.2 Ninni ve Tekerlemeler

Akpınar köyünde manilere göre ninni ve tekerleme türleri pek fazla görülmez. Derlenmiş olanlardan bazıları şöyledir:

Dastini dastini das dana,

Danalar girmiş bostana

Kov bostancı danayı

Yemesin lahanayı

Ebe ebe ebeci

Ver elini cebeci

Doktorların ilacı

Ebe gömeci

Kat kat kadife	Ebe ebe
Kızın adı Hanife	Ne...
Oturmuş çalı toplar	Yakandan iğne düşmüş
Üstünde bülbül otlar	Soksana
O bülbül benim olsa	Soktum
İki kardeşim olsa	Tavuk sergiye geldi
Bir ay biri yıldız	Koştur
Hop çikolata çikolata	Koşturdum bacağı kırıldı
Şeker lokum limonata	Bana et getir
Getirdiğimi ne yaptın	Sofraya buyrun
Ben namaz kılariken kedi yedi	Karnınızı doyurun
Değirmene girdi köpek	Buyurunda yemeyin
Köpek yedi köpek	Çağırmadı demeyin
Değirmenci vurdu kötek	Ortasına dalmayın
Hem kepek yedi köpek	Kenarından almayın
Hem de kötek yedi köpek	Uzatmayın elinizi
	Kırarım belinizi

3.4.3 Deyimler

Köyde kullanılan deyimler tamamen bu yörenin malı sayılmasa da yöre halkı bu deyimleri günümüzde halen yoğun olarak kullanmaktadır:

- * Ecinniye külahı ters giydirir.
- * Kulakları çımlasın.
- * Domuz gibi, burnunun doğrusuna gider.
- * İtin ayağını taştan sakınma.
- * İt sahibini tanır.

- * Ekmek elden su gölden.
- * Çocuktan al haberi.
- * Sofrası koltuğunun altındadır.
- * Dimyata pirinçe gidince evdeki bulgurdan olma
- * Ağzından alıp yere çalmak.
- * Anası ne ki danası ne ola.
- * Dokuzu direktmek.
- * Eşek bizim eşek ama çulu değişmiş.
- * Kendi keklik evi çöplük.
- * Odunum yaş demek.
- * Alt tekneye oturtmak

3.4.4 Beddualar

- * Adı batasica.
- * Allah benden beter etsin.
- * Ateşlere yanasica.
- * Başını yesin.
- * Boyu devrilesice.
- * Canı cehenneme.
- * Çenen sıkı kalsın.
- * Davunun pekini ye.
- * Evladından bulasica.
- * Erim erim eriyesice.
- * Gavurun eniği.
- * Gidişin olsun gelişin olmasın.
- * Kara davunlar yiyesice.

- * Kahrı kazap olasıca.
- * Kökün kurusun.
- * Taş kesilesin inşallah.
- * Toprak yiyesice.
- * Yerin dibine gidesice.
- * Öllünün körü.

3.4.5 Bilmeceler (Metel)

- * Ağaca çıkar adam gibi, yazı yazar imam gibi (Salyangoz)
- * Akşam oldu dizildik sabah oldu silindik (Yıldız)
- * Altı kaya üstü kaya içinde sarı boya (Yumurta)
- * Ağız açık alamet, içi kızıl kıyamet, çiğ koydum pişmiş aldım, ne garip keramet (Fırın)
- * Ağaca çıkar insan değil, semeri var eşek değil (Salyangoz)
- * Ayağı var gidemez, yemek gelir yiyemez (Masa)
- * Ayakları su içer, üstünden gelen geçer (Köprü)
- * Bir yorganım var dünyayı örter, denizi örtmez (Kar)
- * Bir yumağım var sara sara bitmez (Yol)
- * Balık değil denizde yüzer (Gemi)
- * Çarşıdan alınmaz, mendile konulmaz, bundan tatlı hiçbir şey olmaz (Uyku)
- * Çağrışır bağırışır emmemiş oğlak gibi (Hızar)
- * Dimdik durur şıp şıp vurur (Yayık)
- * Dal ucunda kilitli sandık (Ceviz)
- * Dağa varır seslenir, eve gelir yaslanır (Balta)
- * Dünyayı doyurur, kendi doymaz (Değirmen)
- * Dört kardeş bir kuyuya taş atar (İneğin memeleri)

- * Dağa varır yazılır, eve gelir büzülür (Kolan,İp)
- * Doktor bey içeri girdi şapkası dışarda kaldı (Çivi)
- * Dağı var ağacı yok, ırmağı var suyu yok, şehri var evi yok (Harita)
- * Dışı kazan karası, içi süt beyazı (Kestane)
- * Evlerinde kuyu, kuyunun dibinde suyu, suyun içinde yılan, yılanın ağzında mercan (Gazlı lamba)
- * Fıraktıdan atladı, öte yana yumurtladı (Kabak)
- * Gider gider izi olmaz, geri gelmeye yüzü olmaz (Ölü)
- * Gece gezer gündüz gezer, bir halebi yerde gezer (Kapı)
- * Hülbürü hülbürü üstüne çul bürü (Yoğurt)
- * İn benim ipimden, sanada vereyim yükümden (Yayı)
- * İstanbulda süt pişti kokusu buraya düştü(Mektup)
- * Kara öküz tama kaçır kuyruğu elimde kalır (Armut kurusu Hoşaf)
- * Kalburda durmaz onsuz olmaz (Su)
- * Kabuğu var içi yok, dayak yer suçu yok (Davul)
- * Küçük bakkal dünyayı yutar (Ağız)
- * Küçük mezar dünyayı gezer (Ayakkabı)
- * Katık oldum aşına, öp beni koy başına, ince ince dil beni, haydi kimim bil beni (Ekmek)
- * Kındırı kındırı dağdan domuz indiri (Tarak)
- * Kapıda bir gelinim var, gelenin gidenin elini öper (Kapı kolu)
- * Martta biterim, mayısta yiterim, bir gülün yüzünden boynumu bükürüm (Menekşe)
- * Pencerem kapaklıdır, etrafı saçaklıdır (Göz)
- * Şıp orada şıp burada şıp kapının ardında (Terlik)
- * Taka taka takanı var, içinden bakanı var (Beşik)
- * Uzunluğu urgan gibi eni yorgan gibi (Yol)

- * Üstü ağaç altı taş dön dolaş dön dolaş (Döven)
- * Yamaçta kütük oturur (Burun)
- * Yarım kaşık duvara yapışık (Kulak)

3.4.6 Yöresel İfadeler

Anlaklamak	Bakmak, seyretmek, gözetlemek
Ayukun	Artık
Ağdı	Gitti
Ağartu	Yoğurt
Aşboğaz	Kız evine götürülen ağırlık
Aşurtma	Büyükçe tek kulplu kazan
Aga	Erkek kardeş
Avara	Boş
Andır	Ölü eşyası
Bayak	Az önce
Belkef	Belki
Bıldır	Geçen sene
Boon	Bugün
Booca	Bugece
Bozuu	Buzağı
Buymak	Üşümek
Buyu	Bir sefer, bir kez
Bardabaş	Geçimsiz, huysuz
Cember	Yazma, Kadın başörtüsü
Coruk	Küçük
Culban	Bezelye

Cüce	Civciv
Çaluntu	Yoğurt
Çite	Şis, mil
Çorum	Bodur ağaç, çalılık
Dastar	Kilim
Deemen	Değirmen
Deyda	İşte orada
Ecim	Arkadaş, bacı
Elleme	Galiba
Eme	Hala
Entere	Gömlek
Etekcek	Elbise
Fıraktı	Ağaç dalından yapılan bahçe korumalığı
Gabaklo	Tahıl ölçeği
Gadi	Yenge, amca
Gıdağım	Canım, ciğerim
Gıdık	Küçük örme sepet
Göden	Kurbağa
Girebi	Ucu eğri nacak
Göstül (Höngül)	Patates
Hayat	Ev ve Harman önü
Heler	Evdeki yaşlılar
Hoşuk	Hoşaf
Işkın	Genç filiz
Irak	Uzak
İşmar	Göz yada Parmak işareti yapmak

İzaan	Kasten, Şakadan, Yalandan
Katık	Ayran
Kavum	Yemekli davet
Keh	Yar, Uçurum
Kemre	Hayvan gübresi
Köön	Küfe
Maşinga	Kuzineli soba
Meel	Çapa, Kazma
Mehni	Hayvan yemliği
Metel	Bilmece
Mirtil	Yorgan
Nadim	Pişman
Neme	Bana ne
Nişliyen	Ne yapıyorsun
Pancar	Kara lahana
Pağala	Fasulye
Pasa	Devamlı
Sekmen&kütmek	Tabure
Şip	Çabuk
Şapşal	Yağ kabı
Tam	Ahır
Tongel	Muşmula
Uşak	Çocuk; Genç
Ubruk	Güğüm, İbrik
Vağuk	Köyün ortak malı
Yaykantı	Bulaşık suyu

Yumuş

İstek, talep

Zaar

Boşta gezer köpek

3.5 YÖRESEL GİYİM KUŞAM

Yöre insanının geçmişten bugüne giyim kuşam üzerine ne gibi değişiklikler yaşadıklarına değinilmeye çalışılmıştır.

3.5.1 Erkek Giyim Kuşamı

Eskiden erkekler yünden yapma aba giyerlerdi. Doğudaki şalvar tarzında yün şalvarlar giyerlerdi. Sekiz köşeli şapka, gömlek, yelek, ayaklarda yünden yapma çorap, karalastik veya çarık giyerlerdi. Günümüzde ise bunlar yavaş yavaş değişerek daha modern bir giyim anlayışı benimsenmiştir.

Şekil 10: Geleneksel erkek giyim kuşamı (Öztürk, 2016: Arşiv).

3.5.2 Kadın Giyim Kuşamı

Geleneksel olarak kadınlar el yapımı yün dolama, bellerine kuşak, pullu içlik, fistan, alaca tabir edilen üst giyimler ve ayaklarına karalastik veya çarık gibi kıyafetler giyerlerdi. Daha sonraları içlik yerini peştemala bırakmıştır ve buna benzer bazı değişiklikler yaşandıktan sonra günümüzde ise kadın giyimi daha modern bir hal almıştır. Şimdilerde geleneksel tarzdaki giyimi yalnız yaşlılarda veya kına gecesi düğün gibi adetlerde gözlemleyebiliriz.

Şekil 11: Geleneksel kadın giyim kuşamı (Öztürk, 2016: Arşiv).

Şekil 12: Geleneğe kadının günlük giyim kuşamı (Öztürk, 2016: Arşiv).

3.6 HALK MUTFAĞI

Akpınar köyünün kendine has yemekleri mevcuttur. Şehirlerde kullanılan ekmeğe yerine mısır ekmeği kullanıldığı belirlenmiştir. Her evin oturulan odasında ocak diye adlandırılan, yerde, sadece odun yakılarak işlem yapılan, üzerinde sac bulunan bu sistemle mısır ve buğday ekmeği yapılır, yufka açılır ve bu yufkalar sonra tavada yağ kullanılarak börek yapıldığı tespit edilmiştir. Günümüzde ahşap evlerin yerini beton evlerin alması ile artık bu kara ocak kültürü de yok olmaya yüz tuttuğu gözlenmiştir.

Öymeç diye adlandırılan yöresel bir yemeğin varlığı tespit edilmiştir. Yapımı ise şöyledir; pişmiş mısır ekmeğini yağ kızdırılmış tavaya ufalayarak dökülür ve yeşil soğan veya pırasa doğrayarak koyulur, pişirilir ve servise sunulur.

Yöreyle ait diğer yemekler ise şöyle sıralanabilir; mısır çorbası, karalahana çorbası, karalahana dolması, bulgurlu tavuk, keşkek, ormandan toplanan kaldırık sapı denilen bir çeşit sebzeyle yapılan yemek, turşu ve hoşaf. Bunların dışında; kabak ezmesi, kabak tatlısı, armut, elma ve dut pekmezi gibi gıdalarda çok sık yapıldığı ve tüketildiği belirlenmiştir.

3.7 EL SANATLARI

Akpınar köyünün ormanlık alanlarını fazla olması nedeniyle ağaç oymacılığı ve ağaçla ilgili başka birçok üretim yapıldığı gözlenmiştir. Genelde yapılan ürünlerin büyük bir kısmı günlük yaşam içerisinde görülen ihtiyaçlardır. Ahşap mutfak gereçleri, mobilyacılık ve süs eşyaları yapıldığı görülmüştür. Bunun yanı sıra küçükbaş hayvanların kırılması ile elde edilen yünün kadınlar tarafından iplik yapılarak yün çorap örülmesi. Yöreyle has adı ile dastar (kilim) örüldüğü belirlenmiştir.

Gümüş ve bakır işlemciliği de yapıldığı ancak günümüzde tüketim toplumu olmamızın etkisiyle, bu sanatlar yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu belirlenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AKPINAR KÖYÜ DOĞUM ADETLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

4.1 AKPINAR KÖYÜ DOĞUM ÂDETLERİ

Yörede doğum ile ilgili yapılan uygulamalar nitel görüşmeler doğrultusunda aşağıdaki tespitlere ulaşılmıştır:

4.1.1 Kısırlığı Giderme / Gebe Kalma

“Doğum olmayınca hocaya gidilirdi muska yaptırılır hamaylı yazdırılır ve gebe kalırdı. Eskiden bu kadar çok fazla kısırlık olmazdı” (Akyel, 2017).

“Geçmişte doğum olmayınca hocaya gidilirdi ve muska yazdırılırdı. Bu uygulama ile hamile kalındığına inanılırdı. Bazı insanların muska yazıldığı için hamile kalındığına inanılırdı” (Yüksel, 2017).

Yörede yapılan görüşmelerde geçmişte hamile kalmamanın çok seyrek olduğu ancak bu gibi durumlarda hocaya gidilip muska yazdırıldığı belirlenmiştir.

4.1.2 Gebelik

“Eskiden doktor olmadığı için günlerce sancılar çekilirdi. Köy ebeleri vardı ve kadınlarla beraber toplanıp ebe kadına yardım ederlerdi” (Yüksel, 2017).

Günümüz imkanlarına sahip olunmadığı için köy ebeleri köylü kadınların yardımı ile doğumu gerçekleştirirlerdi.

4.1.3 Bebeğin Cinsiyetinin Belirlenmesi

“Önceden bebek doğana kadar cinsiyeti bilinmezdi. Ama bazılarında kaşı saçı dökülür, bunun oğlu olacak derler. Bazılarında ise, saçı kaşı gürleşir, bunun kızı olacak diye söylerlerdi” (Yüksel, 2017).

“Hamile kadın görmeden kafasına tuz atılır, eğer hamile kadın kafasını kaşırsa kız, dudağının üzerini yani bıyık kısmını kaşırsa erkek olacağına inanılırdı” (Akyel, 2017).

4.2 DOĞUM SONRASI

“Doğum olduğu zaman anne ve bebek yatar, görmeye gelenler olurdu. Ya para verirler ya da elbise hediye ederlerdi. Mevlit okutulurdu. Günümüzde hala mevlit okutulmaktadır” (Yüksel, 2017).

4.2.1 Göbek Kesme

“Eskiden ayağa giyilen kara lastik üzerine koyup bebeğin göbeği kesilirdi” (Aşçı, 2017).

“Göbeği kesen banyo (abdest) yapmak zorunda ama anne keserse zorunlu değildir. Bu yüzden anne çok hasta değilse, göbeği anneye kestirirler ama hastaysa ebeye kestirirler” (Yüksel, 2017).

“Kesilen göbeğin nereye atıldığı önemlidir. Eğer tarlaya atılırsa tarlada çok çalışır, cami bahçesine atılırsa dindar olur, okul bahçesine atılırsa okumuş insan olur”. Günümüzde ise, tıbbın olanaklarından yararlanılmaktadır (Aşçı, 2017).

4.2.2 Kırk Basması-Kırklama

Yörede kırk basmasının adı Albasma diye adlandırıldığı tespit edilmiştir.

“Burada al basması derler, al basması olduğu zaman hoca getirirlerdi avsunlama yapılırdı ve iyileşirdi” (Yüksel, 2017).

“Doğum yapan kadının kocası yanında olması, ayrılmaması gerektiğini belirtmiştir” (Akyel, 2017)

“Koca, yanından ayrılırsa gelinin albasması olduğuna inanılır ve odasına iğne veya kocanın giysisi bırakılır. Bu giysinin onu koruduğuna inanılır” (Aşçı, 2017).

Yörede albasması olduğu zaman çocuğun sarılık olduğu belirlenmiştir.

“Alcı kadın eve getirilir, selamün aleyküm der aleyküm selam derler nerden geldin ne yapıyorsun derler al kesmeden geliyorum der, kes gitsin derler böylece alkesme yapılır” (Akyel, 2017) diye belirtiyor.

“Al basmacı kadın kendi saçından kesip yakar, bebeğin üzerinden ve altından tütsüsünü gezdirir, birkaç gün sonra bebeğin al basması giderdi” (Aşçı, 2017).

Kırklama, yörede bir yarı kırk diğer adı ile yirmilik kırk bir de tam kırk diye bir uygulamanın olduğu tespit edilmiştir.

“Yirmilik kırkında yirmi bir kaşık su, yirmi bir çift taş toplanır. Bebeği normal yıkarlar, sonunda bebeğin başından aşağı bu su dökülür. Yaşlılarımız burada yarı kırk diyorlar. Anneye de aynı uygulama yapılır ve anne içeri girerken bebeği tutup kaldırırlar, anne öyle içeri girer. Eğer anne içeri girerken bebeği kaldırmazlarsa bebeğin geç yürüyeceğine dilinin geç çözüleceğine inanılır. 2. kırkında kırk iki kaşık su, kırk iki çift de taş toplanır ve aynı uygulama tekrar yapılır” (Aşçı, 2017).

“Bebeğimiz yürekli olsun taş gibi olsun korkmasın diye taşların bazıları bacadan yukarı atılır, bazıları pencereden atılır, büyüklerimiz böyle yaparlardı” (Akyel, 2017).

“Yirmilik kırkı vardı, doğumdan yirmi gün sonra, anne 20 kaşık su sayar, kendisine de çocuğa da döker. 40 gün sonra 40 kaşık su kendisine, 40 kaşık su çocuğa döker. Önce çocuğu kırklar, kırkladıktan sonra basık düşer diye çocuğun da üstüne girmez. Çocuğu başka bir odaya götürürler, anne de başka bir odaya gider. Beşiği annenin üzerine odaya başkasının getirmesi gerekir” (Yüksel, 2017).

“Bebeğin yanına (odasına) tabanca ile, sağ tavukla ve etle kırk gün girilmez. Yaşlılarımız bebeğe basık olduğunu yürümesinin yıllar alabileceğini söylüyorlar” (Aşçı, 2017).

4.2.3 Çocuğa İsim Koyma

“Eskiden evlerimizin yanında avlu denilen küçük bahçeler vardı. Hala bu avlular, evlerimizin yanında mevcuttur. Bu avlularda pırasa yetiştirilir. Yaşlılarımız bebeğin cinsine göre avluda bulunan pırasalara üç tane isim koyarlardı. Mesela erkekse Ahmet, Mehmet, Ali gibi isimler koyarlardı. Bu pırasalara ip bağlarlardı buda genellikle Cuma geceleri yapılırdı. Ertesi sabah kalkıldığında hangi pırasa diğer iki pırasadan daha fazla uzamış ise bebeğe o isim verilirdi. Önceden büyükler ne isim verilerse o verilirdi. Bebeğin sağ kulağına komşulardan okumuş birisine rica edilerek kıbleye dönüp ezan okunurdu. Sonra ismi 3 kere kulağına söylenirdi” (Aşçı, 2017).

4.2.4 Ninniler

nennide yavrum nenni uyududa böyüdürüm seni

yaylalarda yürüdürüm seni

nennide yavrum nenni cahilliklerde becerdimde seni

nennide yavrum nenni gürgen diplerinde kazandım seni

yörü yavrum yörü nennide nenni (Akyel, 2017)

Nenni yavrum nenni

Uyuturum seni

Büyütürüm seni

Yaylalarda yürütürüm seni (Yüksel, 2017)

Yapılan görüşmeler doğrultusunda yörede ninniye dair pek fazla bulguya rastlanmamıştır. Yörede ana kalıp şeklinde;

Nenni de yavrum nenni

Uyuturum seni

Nenni de yavrum nenni

Yaylalarda büyütürüm seni

Nenni de yavrum nenni

Cahillikle de büyütürüm seni kalıplarının kullanıldığı belirlenmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

AKPINAR KÖYÜ EVLENME ÂDETLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

5.1 EVLENME AŞAMALARI

Yörede evlenme aşamalarına geçmeden önce evlenme çağı denilen bir olgu tespit edilmiştir. Buna göre önceden evlenme çağı 14, 15 yaşlarında olduğunu söylemektedir. Hatta bir evde tek erkek evlat var ise 13 yaşında bile evlendirildiği belirtilmektedir (Yüksel, 2017).

Günümüzde böylesine uygulamaların olmadığı artık gençlerin daha büyük yaşlarda evlendiği belirlenmiştir.

Yörede evlendirilecek kız ve oğul için bazı aşamalar takip edilir. Buna göre evlenme çağına gelen kişi sırası ile şu aşamalardan geçirildiği tespit edilmiştir.

1. Kız isteme
2. Söz kesme
3. Nişan koyma
4. Düğün

5.1.1 Kız İsteme (Düğürçülük Etme)

“Bizde evlenmeden önce büyükler birbirlerini tanırdı. Tanıştıktan sonra düğürlüğe gidilir, söz alma, söz verme orada konuşulurdu. Kız tarafı başlık parası isterdi. Şimdilerde yok denecek kadar azdır. İki taraf da kendi masrafını çekmektedir” (Tuğ, 2017).

“Eskiden bir kızın annesi babası ve oğlanın annesi babası oğlana da kıza da danışmazlardı. Ana baba kızını beğendi ise, oğlan ne yaparsa yapsın istemiyorum dese de ana baba o kızını almak için görücü giderdi. Bu görücü gitme kıza bakmak içindi. Yerler içerler, konuşurlar geri gelirlerdi. Beğenirlerse söz kesmek için bir daha giderlerdi” (Yüksel, 2017).

“Yörede evlenmeye ilk adımını atan bir genç ve kızın birbirini sevmesine değil gençlerin anne ve babalarının rızalarına dayandırılır. Daha önce gerdek

gecesine kadar bile birbiri ile konuşturulmadan evlilik kurulan gençler olduğu da bir gerçektir” (Çelik, 2002: 239).

Bu tespitlere göre yörede evlenme öncesi ilk olarak genç bir kızın birini sevmesine değil gençlerin anne ve babalarının rızalarına dayandığı aile büyükleri tanıştığı ve aileler birbirlerini tanıdıktan sonraki adım erkek tarafının kız tarafına düğürlüğe gitmesi ile başladığı belirlenmiştir. Yörede başlık parası olarak kız babasına verilen maddi bir uygulamada söz konusu olmuştur. Kız babası bu parayı istediği gibi kullanır ve sıkı bir pazarlığa tabidir. Kız kaçırma durumunda ise arabulucuların alacağı para bunun dışında düşünülür. Böyle durumlarda erkek tarafı gelin tarafının bütün eksiklerini gidermeye zorlandığı belirlenmiştir. Günümüzde artık muhtarların ve köyün ileri gelenlerinin de çabaları ile başlık parası geleneği yok olmaya yüz tuttuğu, gençlerin birbirlerini görmesi ve sevmesi ile kız istemeler yapıldığı tespit edilmiştir.

5.1.2 Söz Kesme

Söz kesme kız tarafının belirlediği bir günde yapılmaktadır. Erkek tarafı özellikle hatırlı ve ileri gelen kişileri yanlarında bulundurur. Özellikle köy muhtarının olmasına özen gösterilir. Belirtilen gün ve saatte kız evine gidilir. Yemekler yendikten sonra bir anlaşma yapılır. Bu anlaşmada önce kız tarafı başlık parası dahil yapılmasını istedikleri eşyalarında içinde olduğu bir listeyi erkek tarafına verirler. Erkek tarafı bu listeyi kabullenirse sorun yoktur. Ancak listedekileri fazla bulmuşsa o zaman pazarlık yapılır (Çelik, 2002: 240).

Genellikle erkek tarafına sunulan listede kıza yapılacak altınlar, yatak, elbise, ev eşyalarının tamamı, başlık parası, düğün okuntusu (davetiye) sabun, tülbent, elbiselik kumaş, gömlek, sigara ve ayakkabı gibi eşyalar alındığı belirlenmiştir. Düğün okuntusu öncelikli olarak akrabalara daha sonra diğer insanlara dağıtıldığı belirlenmiştir. Düğünde kesilecek kısır, (kesilecek hayvan) düğün içkili olacaksa içkinin çeşidi ve miktarı, sandık üstü para, (gelinin eşyalarını koyduğu sandık, gelin alma günü gelin evden çıkarılırken gelinin erkek kardeşi, kardeş yoksa bir yakını bu sandığın üstüne oturur ve bahşişini almadan kalkmaz), kuşak kuşatma parası (gelinin baba evinden alındığı gün kardeşi tarafından kuşak kuşatılır bunun parası ayrıca bahşiş olarak alınır)

Anlaşmalar sağlandıktan sonra gelin adayı tarafından misafirlere çay ve kahve ikram edilir. Bu ikramdan sonra dualar okunur ve hayırlı uğurlu olması dlenir.

Söz kesmede belirlenen şartlar ve eşyaların listesi iki nüsha haline getirilerek biri kız babasına diğeri erkek babasına verildiği belirlenmiştir.

5.1.3 Nişan Koyma

Aile arasında yüzük takılır veya düğün öncesi bir törenle yapılacaksa ona karar veriyorlar buna nişan koyma denir.

Nişan koyma söz kesme gününde belirtilen bir tarihte yapılmaktadır. Yörede nişan adetleri yemekli olup köy sakinlerinin katılımı ile yapılır. Yemek yapımında kullanılacak eşyalar damat tarafından kız evine gönderilir. Kız evinde yemekler pişirilir ve köy sakinleri nişana okunur (Çelik, 2002: 241).

Oğlan tarafı kıza hediyeler götürür, gömlek çember gibi eşyalardan oluşan bir bohça götürüp nişan bırakırlardı. Sonra kız tarafı da oğlan tarafına giderken hediyeler götürmek için bir bohçada onlar oluştururlardı (Yüksel, 2017).

Nişana okuma sözlü davet yapıldığı veya şeker verildiği belirlenmiştir. Nişan törenleri ya Kuran okutularak ya da çalgılı ve içkili olarak yapıldığı belirlenmiştir.

“Nişana davet edilenler kız evine toplanırlar, erkek tarafından getirilen nişan bohçası açılır. İçindekiler yüksek sesle birer birer açıklanır. Gelin ve damat ortaya getirilir. Kurdelalı yüzükler ailede ileri gelen biri tarafından hayırlı ve uğurlu olması temennisi ile makasla kesilir ve böylece nişan koyulmuş olur” (Yüksel, 2017).

5.1.4 Düğün

Yörede düğünlerin geçmişte üç gün üç gece olduğuna dair bilgiler mevcuttur. Bu durumdan dolayı, yörede düğün geleneğinin aşamaları farklı başlıklar altında incelenecektir.

“Bizim yöremizde düğünler 3 gün 3 gece sürerdi ve davul zurnalı olurdu. Davul ve zurnacıya yörede mehter denilmektedir. Konu komşu akraba herkes katılırdı. İnsanlara düğünü duyurmak için düğün saçısı (insanları düğüne davet ederken verilen hediye) ile mum çubuğu yaparlardı. Mumu kaynatırlar çaput parçasını bükerek batırırlar ve mum çubuğu olurdu. Komşuları davet ederlerdi.

Düğünler, en çokta gelinin eve geleceği Cuma gecesine denk getirilirdi. Yani genelde Salı, Çarşamba, Perşembe olurdu (Tuğ, 2017).

1. gün gelin güveyi çimdirmeye (hamam) 2. gün ulu düğün 3. gün gelin eve gelir ertesi günde duvak yapılırdı. Bir de şimdiki davetiye yok tabii, ayakkabı, göynek (gömlek), çorap, sabun, sigara, çember, yazma gibi eşyalar düğün okuntusu(davetiye) olarak gönderilirdi. İnsanlar düğüne gelirken silahlar atılır, davulcu gelenlerin önüne gider hoş geldiniz diye önünde çalar ve bahşiş isterdi. Yörede düğünlerin iki bayram arasına gelmemesine dikkat edilirdi”. Fakat günümüzde bunun bir önemi kalmadığı belirlenmiştir. Düğün için eksikler tamamlanınca Aşboğaz götürme adeti ile başlatılırdı.

Günümüze gelindiğinde ise düğün, katılımın yüksek olması düşünülerek Cuma günleri başlatılmaktadır.

5.1.4.1 Aş Boğaz Götürme

Bu adetin diğer adı ağırlık ve kına götürme diye adlandırılır. Damat ve yakınları tarafından kız evine getirilir.

“Erkek tarafından gönderilen Aş boğaz denilen yiyecekler kız evinde yapılır ve yenir. Düğün sırasında kız evinde pişecek yemeğin malzemeleri ve damat tarafından kız için alınan eşyalar davul ve zurna eşliğinde kız evine götürülür ve bu uygulamaya aşboğaz götürme denir. Aşboğaz götürmede kız evi kapısına gelince kapı kapatma adeti vardır. Kız evinin aşçısı (Bucakçı kadın) gelen misafirlere kapıyı kapatır ve bahşiş almadan açmaz. Bahşişten sonra kapı açılır misafirler içeri alınır. Biraz sohbetten sonra yemek yenir ve misafirler kız evinden yol edilir. Böylece düğün başlamış demektir” (Tuğ, 2017).

5.1.4.2 Komşu Düğünü

“Düğünler üç gün yapılırdı. Bir gün mehter (davul zurna) gelirdi hem oğlan evinde hem kız evinde iki tarafında kendi evinde düğün yapılırdı buna komşu düğünü derlerdi” (Yüksel, 2017).

Düğünün birinci gününde kız ve erkek evinde ayrı ayrı yapılan ve komşularının katılımı ile olan düğüne komşu düğünü denildiği, yöre düğünlerinde en

çok çalınan meydan çalgısı olarak bildiğimiz davul ve zurna olduğu belirlenmiştir. Düğün evine gelen misafirler davul ve zurna ile karşılanır.

Düğün evine gelen misafirlere içinde şeker bulunan bir tepsi hoş geldin anlamında tutulur. Misafir bu tepside şeker alır hayırlı uğurlu olsun diyerek tepsiye düğün hediyesini koyar. Bu, eşya veya bir miktar para olabilir. Düğünlerde düğün kahyası dedikleri düğün yöneticisi olur düğünün sevk ve idaresi düğün sonuna kadar kâhyanın sorumluluğundadır. Kız ve erkek tarafının yakınları sabun, bardak, ayakkabı, gömlek, alkol, horoz, sigara, kravat gibi eşyalarla okunur. Düğüne gelenlerin hediyeleri de buna uygun olarak ağırlıklı olur. Okuntunun en az iki katını vermek prensiptir ancak sınır yoktur (Çelik, 2002: 242).

5.1.4.3 Gelin Çimdirmesi (Hamam)

2. günü kız çimdirmesi (hamam) derler kız tarafı kızın donatır gümüşlerle süslenmiş ata bindirirler gezerler hamamdan sonra gelinlik elbise giydirirler (Yüksel, 2017).

Yörede damat tarafı mehterlerle (davul ve zurna) kız evine giderler. Kız evi önünde her iki tarafın mehterleri davul ve zurnalarını çalarak insanları eğlendirirler. Bu sırada gelin olacak kız özel giysilerini giyer ve ata bindirilir. Gelinin sağdıcı da ata biner ve gelini takip eder. Damat adayı da sağdıcı ile orada olur kadın ve erkekler atı olanlar atlarına biner, olmayanlar mehterlerle gelin evinden gezmeye çıkarlar, varılacak yer bir pınar başı veya bir ev yakını olabilir. Bu sırada atlar yarış ettirilir. Pınar başına gelindiğinde gelinin eline sağdıcı su dökerek elini yıkamasını sağlar. Burada biraz sohbet ve dinlenmeden sonra yine eğlenerek gelin baba evine bırakılır. Bu bir nevi gelini ve ailesini evden ayrılmaya alıştırmak olarak düşünülür daha sonra damat tarafı mehterleri ile erkek evine dönerler (Çelik, 2002: 243).

5.1.4.4 Ulu Düğün

Kız ve erkek evinde ikinci gece olarak yapılan düğündür Ulu düğün gecesi damadın donatıldığı gece olduğu belirlenmiştir.

Bu düğünün sonraki gün gelin alınmaya kadar sürdüğü, hem kız hem erkek tarafının davetlileri bu gecede düğün evlerinde toplandıkları görülmüştür. Kalabalık oluşundan dolayı gerçek düğün anlamına gelen Uludüğün adı verildiği belirlenmiştir. Davet edilenler okuntu(davetiye) karşılığı aldıkları hediyeleri bu gecede takdim ettikleri belirlenmiştir. Daha önce kız evine okuntu karşılığı mısır, buğday, yumurta vb. Gıdı düzme adı altında eşyalar götürülse de daha sonra mutfak eşyaları daha önem kazanmış olduğu görülmüştür. Bu yolla gelin kızın mutfak eşyası büyük çoğunlukla sağlanmış olduğu görülmüştür. Bu durum, yörede yardımlaşmaya büyük bir örnek olduğu düşünülmüştür.

Erkek evinde toplananlara düğün içkili ise sofraya kurulur yemek ve mezelerle donatılır davul ve zurna ile masada türküler eşliğinde eğlence düzenlendiği, erkek evine gelen davetliler içki sofrasında önce damadın babasının masaya alkol koymasını beklediği tespit edilmiştir. Damat babası masaya temsili bir şişe alkol bıraktıktan sonra davetlilerde masaya yanlarında getirdikleri alkollerini bıraktıkları belirlenmiştir ve o geceki düğün boyunca içecekler içildiği gözlenmiştir.

Uludüğün gecesi damadın donatıldığı gecedir. Damat ve sağdıçı ortaya çıkarılır bir kişi duasını yapmak için damadın yanına gelir ve sırası ile şu işlemleri yapar.

Damada ait ceket ve kasket kalbur veya elek üzerinde damat donatıcısına getirilir. Damadı donatan, kasketi eline alır (Çelik, 2002: 244):

Bu taç kime indi
Muhammed'e indi
Mürüvvet kimden kaldı
Hacı Bektaş veliden kaldı
Hacı Bektaş veli ruhuna
Beş vakit sahibine
Verelim Muhammed'e selavat

Der ve kasketi damada giydirir beyaz bir kumaş veya tülbandi kasketin etrafına dolayarak sarık yapar. Sıra ceket ve kuşağa gelir. Duacı kuşağı eline alarak

Bu şal kime ait
Hacı Bektaş veliyullaha ait
Hacı Bektaş veli ruhuna
Beş vakit sahibine
Verelim Muhammed'e selavat

Diyerek şalı damadın beline dolar. Artık ceketin giydirilmesine sıra gelmiştir. Duacı ceketin sağ kolunu damada giydirir ve

Bu donu kim biçti

İdris peygamber biçti
Cennetler kapısını kim açtı
Cemaatler açtı
Cemaatler yurduna
Hünkâr devletine
Beş vakit sahibine
Verelim Muhammed'e selavat

Der ve ceketin sol kolunu giydirirken komik sözler söyler. Bu ceketin kolunu terzi dar dikmiş, yenisi yapılması gerekir. Damadın hısım ve akrabaları nerede cezasınız dar diktirmeseydiniz diye söylenir. Damadın anne, baba ve hısım akrabası tek tek yapacakları yardımları dile getirir. Buna yörede Askı asma denilmektedir (Çelik,2002: 244).

Şekil 13: Askı asma töreni (Öztürk, 2016: Arşiv).

Askı asma bitince duacı;

Secci secdeden kaldırmaz yüzünü
Hakka teslim etmişler özünü
Kim dokudu dersin bezini

Şit peygamber dokudu

Şit peygamber ruhuna

Beş vakit sahibine

Verelim Muhammed'e selavat

Der ve ceketin sol kolunu damada giydirir. Bayanlarda birkaç metre basma ve kumaşla bu yardımı yaparlar ve isimleri okunarak damat ve sağdıçının omuzlarına asılır. Damada maşallah manifatura dükkani açacak diye şakalar yapılır. Damada asılan basmalardan biri alınır ve damada verilen paradan basmanın ucuna bağlanır. Bu damat efendinin sağdıç arkadaşına bir miktar harçlık hediye olarak verilmiştir denir ve eğlenceye devam edilir (Çelik, 2002: 244).

5.1.4.5 Kına Gecesi

Yörede kına, geleneğe ulu düğün gecesinde damat evinden getirildiği ve kız evinde geline, erkek evinde damada yakıldığı belirlenmiştir. Günümüzde damadın kınacılarla gelin evine götürüldüğü ve gelinle beraber damada da kına yakıldığı belirlenmiştir. Kınanın Baş düşü denilen aşçıbaşı kadın tarafından yakıldığı belirlenmiştir.

08.07.2017 tarihinde yörede yapılan ve geleneğin yaşatıldığı kına gecesinde yapılan katılımlı gözlem sonucunda aşağıdaki tespitlere ulaşılmıştır: Kına hazırlıkları gündüz başlar. Her iki tarafta (çoğunlukla kız evinde) yemekler yapılır Yemeklerde mutlaka et yemeği olmak zorundadır ve genellikle düğün için özel hayvan kesilir. Anadolu'nun pek çok yöresinde yapılan keşkek bu yörede de yapılır. Gelin ve damat evinde davul ve zurna, gündüz çalmaya başlar ve çevreye düğün duyurulur. Geleneğe davul ve zurna kullanılırken popüler kültürün etkisi ile artık elektro bağlama ve org adlı çalgılar kullanılmaktadır ve yöreye ait olmayan ezgiler de çalınmaktadır. Kına gecesi gelin bindallı giyer. Kına gecesi damat evinde erkekler için yemekli içki masaları kurulur, davetliler geceyi bu masalarda geçirir. Aynı gece kız evinde kadınlar kendi aralarında eğlenirler.

Şekil 14: Kına gecesi (Öztürk, 2017: Arşiv).

Şekil 15: Kına gecesi (Öztürk, 2017: Arşiv).

Şekil 16: Kına gecesi (Öztürk, 2017: Arşiv).

5.1.4.6 Ganil Görme

Yörede ganil görme denilen bir uygulamaya rastlanmıştır. Bu uygulamada gelin kızın erkek kardeşi yoksa bir yakını yanına birkaç kişi alıp ulu düğün gecesi oğlan evine gittiği tespit edilmiştir. Buna yörede ganil görme denilmektedir.

Gelinin erkek kardeşi veya yakınına damat evinde hoş geldin tepsiyi uzatıldığı, gelinin kardeşi ve yakınının bu tepsiye bir miktar para koyduğu görülmüştür. Bilgilere göre damat tarafının bu paranın en az iki katını geri vermek zorunda olduğu yönündedir. Aksine bu durumda zorluk çıkarılırsa gelin alma günü kardeşin gelin çıkarmada engeller çıkaracağı belirtilmektedir. Bu yüzden ganil görme önemli olduğu düşünülmektedir.

Ganil görmeye gidenlere erkek evinde çok iyi bakıldığı, yaptıkları her masrafın karşılandığı belirtilmektedir. Ganilciler yeme ve içmeden sonra erkek evinden ayrıldığı tespit edilmiştir.

5.1.4.7 Gelin Alma

Damat tarafının ve gelin almaya katılacak komşu ve davetliler ulu düğün gecesinin sabahında erkek evinde toplanırlar. Gelin alınmak üzere davul zurna eşliğinde kız evine hareket edilir.

Mehterler adamlar kadınlar atlarla kız evine giderler, gelin almacının adı düğüşü idi (Yüksel, 2017).

Kız evinin davul, zurna ve kız evi sakinleri gelenleri karşılar. “Oğlan tarafı kapıya geldiği zaman kız tarafı, oğlan tarafına kapıyı kilitler, açmazdı. Kızı hemen vermezlerdi. Oğlan tarafı yanında getirdiği bohçayı düğün yemeğini yapan kadına (bucakçı) verirdi. Bu bohçanın içinde tavuk ekmek v.b. olurdu” (Yüksel, 2017).

Kız tarafının, erkek tarafına kapıyı kilitledikleri ve içeri almadıkları belirlenmiştir. Bucakçı kadın (aşçı) bahşişini almadıkça kapıyı açmaz, bahşişini aldıktan sonra kapıyı açardı. Daha sonra erkek evinden gelen kadınlar içeri alınıp, yemek verilirdi. Bu sırada, damadın en yakını veya annesi kız evinden tabak, çatal, kaşık gibi bir eşyayı alır, kız evinden bereketini de beraberinde götürdüğü düşünülüyor için böyle bir uygulama yapılırdı. Gelin kinasının yıkanması yapılır ve bir pınar başına gelinin ve yakınlarının götürüldüğü sırada ağıtlar yakılır, gelin ve yakınları ağlatılırdı. Daha sonra, gelinin eli ve yüzü yıkanır eve geri getirilirdi.

Şekil 17: Geleneksel gelin giyim kuşamı (Öztürk, 2016: Arşiv).

Şekil 18: Geleneksel gelin giyim kuşamı (Öztürk, 2016: Arşiv).

Sıra artık gelinin evinden çıkarılmasına gelmiştir. Damat tarafından alınan eşyaların yani çeyizin kız evi önüne çıkarıldığı ve birer birer sayıldığı ve söylendiği belirlenmiştir. Geçmişte gelinlik giyme pek görülmediği belirlenmiştir. Gelinin başına Duvak adı verilen ve iki renk tülbentın dikilmesi ile oluşan bir örtünün gelinin başına koyulduğu belirlenmiştir. Tülbentlerden biri öne diğeri arkaya gelecek şekilde örtüldüğü belirtilmiştir.

“Gelini donatırlar, başına bugünkü duvak yerine geçen bürük diye adlandırılan başlık konulurdu. Gelini giydirip sandalyeye oturturlar, başını döşürürlerdi. Gelinlerin ağzında yaşmak vardı. Gelinin önüne çember koyarlar buna *emür* derler, arkasında farklı renkte çember olurdu. Gelini hep kapatırlardı. Ata bindirirlerdi. Düğünün en önünde gelin atı gider, arkasında mehterler (davul zurna) olurdu” (Yüksel, 2017).

Şekil 19: Gelinin baba evinden çıkışı (Öztürk, 2016: Arşiv).

Geline kuşağını erkek kardeşinin taktığı ve damattan hediyesini almadan kuşatmadığı görülmüştür. Gelinin çeyiz sandığı en son çıkarılır. Gelinin kardeşinin sandığın üzerine oturup bahşişini almadan sandığın çıkarılmasına müsaade etmediği belirtilmiştir. Daha sonra gelin ata bindirilmek üzere kardeşi tarafından dışarı çıkarılır ve ata bindirilir. Bazen gelinin kardeşinin bazen de damadın sağdııcı atı erkek evine götürdüğü bilinmektedir.

Şekil 20: Gelin götürme (Öztürk, 2016: Arşiv).

Damat evinin kapısına gelen gelinin başından aşağı bozuk para, şeker, ceviz, fındık gibi malzemelerin atıldığı bilinmektedir.

“Damat evinin önüne gidince gelin attan inmeden önce kafasından aşağı bayramlarda kullandığınız şekerler var ya onun gibi şekerler gelinin başından aşağı dökerler. Gelin evde tatlı olsun tatlı konuşsun diye” (Yüksel, 2017).

Damat tarafından kapıya gelen geline pişmiş yumurta elma gibi sert yiyecekler atıldığı belirtilmektedir. Bunun anlamı da ilk günden gelinin gözünü korkutmak için olduğu belirtiliyor. “Gelin almaya eskiden atla gidiliyordu. Gelin alındıktan sonra damat evine yaklaştığı zaman elma armut ceviz şeker fındık gibi şeyler at üzerindeki geline atılıyordu. Bunu atan damadı oradakiler yakalamaya çalışırlar damat ise yakalanmamak için kaçır. Yakalanırsa ceza olarak bir horoz yedirmek zorunda kalacağı bilinmektedir. Günümüzde ise düğünler salonda yapılmaya başlandı ve yemekli olmaktadır” (Muhtar, 2017).

Gelin damat evine geldiği zaman, damat geline atın üzerinde iken birkaç tane pişmiş yumurta atar ve kaçır kaybolur. Gelinin kaynanasını çağırırlar ve gelinine ne veriyorsun diye sorarlardı” (Tuğ, 2017).

“Gelin attan hemen inmezdi. Evin büyüklerini çağırırlar gelin attan inmiyor ne veriyorsun diye sorarlardı. Evin büyükleri, bu da genelde damadın annesi olurdu keçi verirler koyun verirler inek verirler ve gelini attan indirirlerdi. Gelin attan indikten sonra içeri girmeden baba evinden getirdiği bardak bir eşyayı yere atarak kırar. Daha sonra kapıların eşiklerine sürmesi için gelinin eline yağ verirlerdi. Verilen yağı işi gücü yağ gibi olsun diye eşiklere sürerdi. Geline üç gün hiçbir iş yapmaması tavsiye edilirdi. Daha sonra içeri girer. Düğün merasimi burada son bulur” (Yüksel, 2017).

5.1.4.8 Duvak

“Gelin eve geldikten sonra o gece gelin damat birleşir. Ertesi gün ana baba tarafından akrabaları ziyarete gelir, ana baba gelmezdi. Buna duvak adı verilirdi” (Tuğ, 2017).

Sabahleyin gelinin ana tarafından konu komşu herkes toplanıp mehterler ile duvak yaparlardı. Bir köşede gelin durur, çoluk çocuk herkesin elini sıradan öper,

elini öptüren geline para verirdi. Damat da gelinin yanında durur, oda el öper. Duvak günü gelin sahibi koyun veya dana keser, yemekler o gün seçkin olurdu.

Eğer, gelin uzak bir yere gidecekse gelin alma günü veya uzak bir yere gitmeyecekse gelin alma gününden bir gün sonra gelinin de yakınlarına haber verilerek toplanılan, akrabaları tanıtmaya yönelik eğlencesi olan bir törendi” (Yüksel, 2017).

5.1.4.9 Gerdek (Zifaf)

İzdivaç yapıp tamamlandıktan sonra sabah gelinin izdivaç döşegini kaynanasına gösterdiği *döşek* adı verilen bir örtü olduğu ve damadın sağdıcı tarafından zifaf gecesinin sabahı kızın anne ve babasına götürüldüğü belirlenmiştir.

Gerdek gecesinin sabahında gelin kahvaltı hazırlar, damadın anne baba ve en yakın akrabaları bu kahvaltıda hazır bulunurlardı. Daha sonra yakınların elini öper ve baba evinden getirdiği bohçasını açarak oradakilere bohçadan çıkardığı hediyelerden verir buna bohça açma denirdi.

5.1.4.10 Kavum

“Kız tarafı duvağa davet edilir. Ondan üç gün sonrada gelinin ana babasını görmeye gidilirdi. Buna *kavum* denir genelde içkili olurdu” (Tuğ, 2017).

Gelin, damat ve damadın yakınları, anne, baba gelinin babasının evine gidildiği ve gelinin gelin oluşunun üçüncü gecesine denk getirildiği belirlenmiştir. Yörede buna üç gecelik adı verildiği belirlenmiştir. Gelin babası evinde misafirlere yemek ikram eder damat da sofraya oturur fakat yemek yemez. Gelinin babası damadın gönlünü almak için hediye verdiği, damat hediye kabul ederse yemeği yediği kabul etmez ise yemediği belirlenmiştir. Nihayetinde gönlü yapılanı kadar küsmeye devam ettiği görülmüştür. Yemekler yendikten sonra sohbetler bittikten sonra gelin ve damat kızın babasının evinde yatılı kaldığı, diğerlerinin evlerine döndüğü belirlenmiştir.

ALTINCI BÖLÜM

AKPINAR KÖYÜ ÖLÜM ÂDETLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

6.1 ÖLÜM ÖNCESİ

Yörede, halk arasında ölüm öncesiyle ilgili inanmalar ve uygulamalar aşağıda belirtilmiştir:

6.1.1 Ölümü Düşündüren Belirtiler

Yörede ölümü düşündüren belirtilerle ilgili olarak kaynak kişilerle yapılan görüşmelerden elde edilen tespitler şunlardır:

“Öleceği düşünülen kişinin gözlerinin renginden ölümün geldiğine inanılır. Yemek yemiyorsa da öleceği düşünülür. Ayrıca ölen birinin vücudu katılaşmadı ise yumuşak kaldıysa yakında peşinden birinin daha öleceğine inanılmaktadır bu günümüzde hala inanılan bir uygulamadır öldüğünde başı sağa dönük teslim olmuşsa ve yüzü gülümser vaziyette ise iyiliğine olduğuna inanılır” (Öztürk, 2017).

6.1.1.1 Hayvanlarla İlgili Olanlar

“Daha önceleri köpek ulumasının bir ölü haberi geleceğine yorumlanırdı. Fakat günümüzde pek itibar görmemektedir” (Öztürk, 2017).

“Yörenin nazar diye inancı vardır. Örneğin şu kişinin gözü uğursuz, şu kişi kapımdan geçti, hayvanıma baktı, hayvanım bu yüzden öldü gibi inanmalar vardır” (Tuğ, 2017).

6.1.1.2 Hastada Psikolojik ve Fiziksel Değişiklikler ile İlgili Olanlar

“Öleceği düşünülen kişinin daha önce ölen hısım akrabaları ile konuştuğuna dair inanış vardı ve bu yolla dünya ile ilişkilerinin kesildiğine inanılırdı” (Öztürk, 2017).

Yörede öleceğine inanılan bir kimsenin yattığı yerde daha önceki ölen akrabaları ile konuştuğuna dair inanmalar mevcut olup, yemeden ve içmeden kesildiğine dair inanışların varlığı tespit edilmiştir.

6.1.1.3 Ölümünden Hemen Önceki Pratikler

“Ölmesi kesin olarak düşünülen kişinin başında imam bulundurulur, Yasin okutulur, bazı ayetler okutulur” (Tuğ, 2017).

“Öleceği düşünülen kişinin başında Yasin-i Şerif okunur, uzakta akrabalar var ise onlara haber verilir” (Öztürk, 2017).

6.2 ÖLÜM SONRASI

Yörede ölüm sonrası yapılan uygulamalar aşağıda belirtilmiştir:

“Öldükten sonra kabri hazırlanır. Hısım akrabaya haber verilir uzakta olan varsa cenaze bir gün sonraya ertelenir. İmam çağırılır” (Tuğ, 2017).

“Ölüm gerçekleştiği zaman çenesini bağlarlar üzerindeki elbiselerini keserler çamaşırlarını alırlar üzerine çarşaf örterler ta ki imam gelene kadar rahat döseğine geçirilir” (Öztürk, 2017).

6.2.1 Ölümün Duyurulması

“Eskiden ölümün duyurulması yüksek tepelerden karşı mahallelere şu kişi öldü haberiniz olsun diye bağırarak söylenirdi”. Günümüzde artık camiden yapılan sela ve telefonlarla duyurulmaktadır (Öztürk, 2017).

6.2.2 Ölünün Yıkınması

“Ölüm eğer öğlenden sonra gerçekleşti ise, ertesi gün öğle namazına müteakip kaldırılır veya uzaktan akrabaları bekleniyorsa sonraki güne bekletilir. Cenaze evde odada yıkanıyordu, evin her tarafının kan olduğuna inanıldığı için cenaze yıkandıktan sonra evi de yıkarlardı. Azrail can alırken her yerin kan olduğuna

inanılırdı. Yörede rahat döseği denilen uygulama cenazeye abdest vererek yıkamaya denir, cenazeyi rahata erdirmek anlamında kullanılır” (Öztürk, 2017).

6.2.3 Ölünün Gömülmeye Hazırlanışı

“Ölüm gerçekleştiği zaman, cenaze ayrı bir odaya alınır, üzerine çarşaf örtülür, cesedin şişmemesi için karnına bıçak veya makas koyulur, sabaha kadar bekletilirdi. Mahalleli toplanır ve bu uygulamaları kimin eli yatkınsa o yapıyor, imamın gelmesini beklemeye gerek olmuyordu” (Öztürk, 2017).

“Eskiden ıskat vardı ölen kişinin maddi durumuna göre cenazeye katılanlara para dağıtılırdı” (Tuğ, 2017).

“İskat insanlar cenazeye gelsin diye ortaya çıkarılmış günümüzde olmayan bir durumdur” (Çamoğlu, 2017).

“İskat, ölen kişinin mal varlığından yoksa onun varislerinden mendile para koyup bağlıyorlardı herhalde 9 veya 12 kişi otururdu aldım kabul ettim iade ettim diyorlardı ancak uydurma idi geçmişte vardı günümüzde mevcut değil” (Öztürk, 2017).

6.2.4 Cenazenin Taşınması, Mezara Gömülme Öncesi ve Sonrası Pratikler

“Geçmişte imkanlar yok iken sal yaparlardı dört cerek (ağaç) keserlerdi. Onları birbirine bağlarlardı dastar (desenli dokuma) gererlerdi cenazeyi onun üzerine koyarlardı omuzda taşırlardı öncelikle torunları çocukları omuzlardı dört kişi taşırdı son zamanlarda yol temin edilince artık araç götürüyor. Mezarın kazılması ise iki kişi tutulur para ile kabir kazdırılır cenaze taşınır çocukları ve torunları öncelikli olarak bazı kişiler tarafından cenaze kabire indirilir sağ tarafı üzerine yerleştirilir tahtaları yerleştirilir yavaş yavaş toprağı dökülür toprak atılırken elden ele kürek verilmez kürek yere bırakılır diğer kişi yerden alır toprak atar. Geçmişte mezarlıktan çıkarken havlu dağıtılırdı. Sonrasında tövbe tavgunu diye bir uygulama yapılır anasının adı ile çağrılır orada bazı şeyler sorulur rabbın kim nebii n kim diye sorular sorulur” (Öztürk, 2017).

6.2.5 Ölü Yemeği

“Cenazenin kaldırıldığı gün ve gece cenaze evinde yemek yapılmaz komşulardan yemekler gelir evde yaşayanlara ve bulunanlara yemek verilir sonraki sabah da aynısı uygulanır” (Öztürk, 2017).

“Cenazeyi evinden mezara götürürler ve gömüldükten sonra akşama kuran okutulur komşudan yemek gelirdi orada da yemek yapılırdı” (Yüksel, 2017).

Yörede cenaze kaldırılan evde yemek yapılmadığı bunun yerine komşulardan yemek getirildiği tespit edilmiştir.

6.2.6 Ölü Evindeki Pratikler

“3 gece lamba yakarlardı. Şu anda kullandığımız elektrik olmadığı için gaz lambaları yakılırdı” (Yüksel, 2017).

“Cenaze evinde 3 gece boyunca ışıklar yakılırdı. Melekler ruhlar ziyarete geldiğinde karanlığa değil ışığa gelsin diye yakılırdı” (Öztürk, 2017).

Bu uygulamada cenazenin çıktığı evde üç gün üç gece boyunca meleklerin o evi ziyaret ettiği ve karanlığa gelmesinler diye yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

“Ölünün cuması diye bir davet yapılır yani cenazenin kaldırıldığı haftanın cuması değil bir sonraki Cuma gecesi davet verilir sonra kırkında davet yapılır elli ikisinde davet yapılır birde yılında yapılır” (Öztürk, 2017).

Cenaze evinde dini uygulamalar olduğuna dair bilgiler mevcuttur. Yapılan görüşmeler neticesinde ölüm gerçekteştiği zaman takip eden Cuma günü cumasının yapıldığı, kırkının yapıldığı, elli ikisinin yapıldığı ve yılının yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu uygulamalar yapılması esnasında her birinde yemekli yapıldığı belirlenmiştir.

YEDİNCİ BÖLÜM

AKPINAR KÖYÜ DOĞUM, EVLENME, ÖLÜM DÖNEMLERİ ÂDETLERİNDE YER ALAN HALK MÜZİĞİ PRATİKLERİ İLE İLGİLİ BULGULAR

7.1 YÖREYE AİT VE KAYNAKLARDA YER ALAN TÜRKÜLER

Yörenin düğünlerinde, yemekli-içkili meclislerde ve değişik sebeplerle yapılan toplantılarında yöreye has türküler okunmakta olduğu tespit edilmiştir. Her ne kadar coğrafi harita olarak Karadeniz bölgesinin bir iline ve ilçesine bağlı olsa da kültürel olarak türkülerde Karadeniz ile bir alaka kurulamadığı görülmüştür. Daha çok Tokat yöresinin izlerini taşıdığını gözlenmektedir. Çalışılan bu yörenin insanı olma avantajı ile yörede okunan türkülerini derleyip notaya alma imkânı olmuştur. Notaya alınan bu türküler TRT repertuarında olan ve olmayan türkülerden oluşmaktadır. TRT repertuarında mevcut bulunan bu notalar günümüzde yöredeki çalma ve okuma ile belirgin farklar gözlemlenmiştir. Bu açıdan güncellenmesi adına önem taşıdığı görülmüştür.

ÖY BİR SİĞARA VER BANA
(Efilo Havası)

SÜRE:

ÖY BİR SİĞARA VER BANA DA HAY Dİ BAK DU MA NA DA
DU MA NA HAY Dİ BAK DU MA NA DA
DU MA NA ÖY GELEY LE ME SEV DU CE YİM
BEN Yİ NE GE Lİ RİM AH RET HAK KIN HE LÂL EY LE
BEL Kİ DE Ö LÜ RÜM

(1)

Öy bir sigara ver bana da
Haydi bak dumana dumana
Öy düşmanlar geldi imane
Haydi küçüğüm gelmez imane

Bağlantı

{Öy gel eyleme sevdüceyim ben gine gelirim
Ahret hakkın helâl eyle belkide ölüüm

(2)

Öy kayalaradan kayarımda
Haydi yoktur benim ayarım
Öy ben bu dertten ölürsem
Haydi kaderime sayarım

kü çü

ÖY KAYA LAR DAN
ÖY DÜŞ MAN LAR GEL
ÖY BEN BU DERT TEN

RİM DA

Şekil 21: (TRT Arşivi, 1973).

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No : 1929
İNCELEME TARİHİ : 7 - 11 - 1978

DERLEYEN
HAMDI TANSES

YÖRESİ
ORDU, Akkuş
KİMDEN ALINDIĞI
KANI COŞKUN

NE DURUR SUN ORALARDA

DERLEME TARİHİ
27 - 12 - 1975

SÜRESİ :

NOTAYA ALAN
TUNCER İNAN

$\text{♩} = 69$

SU SUZ NE DU RUR SU N DA O GAY RA LAR DA DE DE RE LER LI GE L SE NE YA NI SUN ÇO MA ZUN KÖ GU RÖT BE Nİ ME LÜL DE ME LÜ L BAK MA AL LA HIN DI L VA NI UC GÜN AY RI GAL MA LA RI N YET Tİ DE CA NI MA DA NA N U NU R T SIN YÜ DUN BE MA ZUN YA N MA DA GÜ ZE Lİ M YA NI YOM BEN DE SA L LA DA ME N Dİ Lİ GE Lİ YOM BEN Bİ R YOS MA Nİ N YÜ ZÜ N DEN DE YE REM O L DU M Ö LÜ YOM BEN uysal

Şekil 22: (TRT Arşivi, 1978)

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 1933
İNCELEME TARİHİ : 7 - 11 - 1978

DERLEYEN
HAMİT TANSES

YÖRESİ
ORDU Akkus

DERLEME TARİHİ
29 - 12 - 1975

KİMDEN ALINDIĞI
KAMİ COŞKUN

YIKIRGAN'IN ARMUDU

NOTAYA ALAN
TUNCER İNAN

SÜRESİ :

♩ = 112

YI KI R GA NI N AR MU DU DA
PEN CE RE SI N CAM CA MA DA
BEN SA NA GE L MI DE DI M DE
DAM DA N DA MA TOZ GI DE R DE

SA RA R MI ŞI YAR MU DU YI KI R GA
SE LÄ M SÜ Y LE N AM CA MA AM CA M KI Zİ
AH DU VA RI DE L MI DE DİM A Çİ K GA
İN CE BE L LI GİZ GI DER O GI Z YO

NI N İ Çİ N DE DE E MI NE M Gİ
NI VER ME Z SE DE TUR SU DA KU R
PI DU RU R KE N DE BA İN CA DA DA N
LU SA Şİ R MI Ş DA İN ŞAL LA H

Bİ SU N VAR MU DU uysal
İ N FİN CA NA
Bİ Mİ DE DİM
ZE GI ZER

— 1 —
YIKIRGANIN ARMUDU DA
SARARMISI VARMUDU
YIKIRGANIN İÇİNDE DE
EMİNEM GİBİ VARMUDU

— 2 —
PENCERESİ CAM CAMA DA
SELAM SÖYLEN AMCAMA
AMCAM KIZINI VERMEZSE DE
TURSUN DA KURSUN FİNCANA

— 3 —
BEN SANA GELMİ DEDİM DE
AH DUVARI DELMİ DEDİM
AÇIK KAPI DURURKEN DE
BAHÇADAN İNMI DEDİM

— 4 —
DAMDAN DAMA TOZ GİDER DE
İNCE BELLİ GİZ GİDER
O GİZ YOLUN ŞAŞIRMIS DA
İNŞALLAH BİZE GİDER.

Şekil 23: (TRT Arşivi, 1978)

7.2 YÖREYE AİT VE KAYNAKLARDA YER ALMAYAN TÜRKÜLER

Yöresi
ORDU-AKKUŞ-AKPINAR

Kimden Alındığı
NAİL YÜKSEL

Metronom
60

ÇIKMA DEDİM KİRAZ DALINA (Efiloğlu Varyantı)

Derleyen
SAVAŞ ÖZTÜRK

Derleme Tarihi
20 - 02 - 2001

Notaya Alan
SAVAŞ ÖZTÜRK

2

Şu Akkuş'un başında(da)
Kar var duman yok
Şu muhannet yarimde(de)
Din var iman yok

3

Kel tepenin taşlarını
Koyunmu sandın
Sevip sevip ayrılmayı
Oyunmu sandın

4

Gelemiyom nazlı yarım
Yollarım ırak
Yolumuza kurmuşlar(da)
Demirden tuzak

Şekil 24: (Öztürk, Derleme, 2001)

Yöresi
ORDU-AKKUŞ-AKPINAR

Kimden Alındığı
NAIL YÜKSEL

Metronom
96

DAŞLI DERE KÖPRÜSÜ

Derleyen
SAVAŞ ÖZTÜRK

Derleme Tarihi
19 - 02 - 2001

Notaya Alan
SAVAŞ ÖZTÜRK

Ah daş lı de re köp rü sü mü de
Ah şu ak ku şun ev le ri mi de

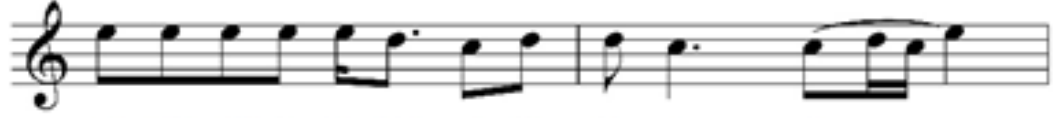

Yav rum al tın dan mı ya pıl dı
Yav rum ah şap tan mı ya pıl dı

Şekil 25: (Öztürk, Derleme, 2001)

Gü lüm al tın dan mı ya pıl dı
Gü lüm ah şap tan mı ya pıl dı

Hoş gel din de be nim ya rim hoş gel din

Şi şe le rin e lin de de boş gel din

Hay di iç me dim di yon am ma

Şi şe le rin e lin de de boş gel din

2

Ah şu Akkuş'un bağlarımı (da)
Yavrum duman aldı dağları
Gülüm duman aldı dağları
Ah seni bana vermiyorlar (da)
Yavrum şu Akkuş ağaları
Gülüm şu Akkuş ağaları

Bağlantı

Hoş geldin(de) benim yarım hoşgeldin
Şişelerin elinde(de) boş geldin
Haydi içmedim diyon amma
Şiselerin elinde(de) boş geldin

Şekil 26: (Öztürk, Derleme, 2001)

Yöresi
ORDU-AKKUŞ-AKPINAR

Kimden Alındığı
NAIL YÜKSEL

Metronom
80

TİNYABA'NIN DAŞLARI
(1)

Derleyen
SAVAŞ ÖZTÜRK

Derleme Tarihi
19 - 02 - 2001

Notaya Alan
SAVAŞ ÖZTÜRK

Tin ya ba nın daş la rı da Cık cik ö ter guş la rı

Çok ho şu ma gi di yor da Şem şi de gı zın saç la rı

2

Tinyaba'ya vardım mı (da)
Şemşi (de) gızı gördüm mü
Şemşi gızı görünce (de)
Saçlarını ördüm mü

3

Tinyaba'nın yolları (da)
Yokuş gidiyor yokuş
Kurban olam sevdiğim (de)
O nasıl candan bakış

4

Tinyaba'nın düzünde (de)
İnce güderim ince
Şemşi gızın yüzünden (de)
Yedim yüzelli deynek

Şekil 27: (Öztürk, Derleme, 2001)

Yöresi
ORDU-AKKUŞ-AKPINAR

Derleyen
SAVAŞ ÖZTÜRK

Kimden Alındığı
NAIL YÜKSEL

Derleme Tarihi
20 - 02 - 2001

Metronom
85

TİNYABA'NIN DAŞLARI
(2)

Notaya Alan
SAVAŞ ÖZTÜRK

Tin ya ba nın daş la rı da Cık cik ö ter guş la rı

Çok ho şu ma gi di yor da Şem şı de gı zın saç la rı

2

Tinyaba'ya vardın mı (da)
Şemşi (de) gızı gördün mü
Şemşi gızı görünce (de)
Saçlarını ördün mü

3

Tinyaba'nın yolları (da)
Yokuş gidiyor yokuş
Kurban olam sevdiğim (de)
O nasıl candan bakış

4

Tinyaba'nın düzünde (de)
İnek güderim inek
Şemşi gızın yüzünden (de)
Yedim yüzelli deynek

Şekil 28: (Öztürk, Derleme, 2001)

Yöresi
ORDU-AKKUŞ-AKPINAR

Kimden Alındığı
NAİL YÜKSEL

Metronom
-

Derleyen
SAVAŞ ÖZTÜRK

Derleme Tarihi
19 - 02 - 2001

Notaya Alan
SAVAŞ ÖZTÜRK

CANIM YAYLAM
U.H.

2

Yarsız yaylalarda gülü gülüm
Tadı galmamış galmamış
Güzel kalk gidelimde
Bizim yaylaya oy oy

3

Gülden üç beş severde
Görürdüm yarı görürdüm yarı
Şimdi altaylardan(da) göremez oldum
Yaylalar yaylalar soğuk yaylalar

Şekil 29: (Öztürk, Derleme, 2001)

Yöresi
ORDU-AKKUŞ-AKPINAR

Kimden Alındığı
NAIL YÜKSEL

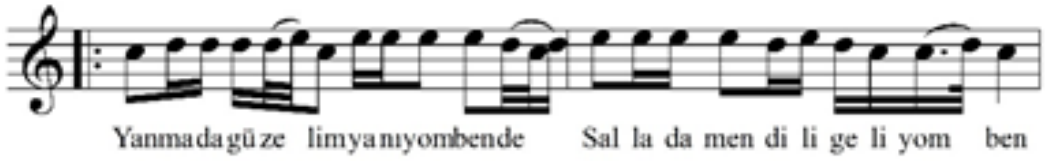
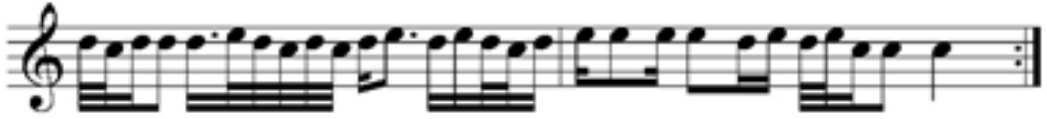
Metronom
70

YIKIRGAN'IN ARMUDU

Derleyen
SAVAŞ ÖZTÜRK

Derleme Tarihi
19 - 02 - 2001

Notaya Alan
SAVAŞ ÖZTÜRK

Şekil 30: (Öztürk, Derleme, 2001)

Yöresi
ORDU-AKKUŞ-AKPINAR

Kimden Alındığı
NAİL YÜKSEL

Metronom
80

YAZI YAZARIM YAZI

Derleyen
SAVAŞ ÖZTÜRK

Derleme Tarihi
19 - 02 - 2001

Notaya Alan
SAVAŞ ÖZTÜRK

Yazı zı ya za rım ya zı da
kuş la rım ka na dı na
Kız ben se ni a la ca ğım
düş ma nım i na dı na

Yazı yazarım yazı da
Aynanın kapağına
Yine mi geldik yarım
Ayrılık sabahına

Aman yarım allı yar
Al yazması pullu yar
Bugün sende bir hal var
Gözlerinden belli yar

Şekil 31: (Öztürk, Derleme, 2001)

7.3 TÜRKÜLERİN SESLENDİRME ORTAMLARI VE ÇALGISAL EŞLİK UNSURLARI

Yörede yapılan çalışmalarda, gelenekte türkülerin genellikle düğünlerin ve bağ bahçe işlerinin açık havada yapılması nedenleri ile seslendirme ortamının da açık hava olduğu tespit edilmiştir.

Eşlik eden çalgılar ise, açık hava sazları olarak bilinen davul ve zurna olduğu belirlenmiştir.

7.4 TÜRKÜLERİN SÖZEL-EZGİSEL UNSURLARININ TESPİTİ

Çalışmada TRT repertuarında bulunan eserlerin dışında yörede derlemeler yapılmış ve bu eserler notaya alınmıştır. Notaya alınan bu eserlerin sözel ve ezgisel unsurlarının tespitleri bu bölümde gösterilmiştir.

7.4.1 Çıkma Dedim Kiraz Dalına

Türkünün Adı :Çıkma Dedim Kiraz Dalına (Efiloğlu Varyantı)

Türü :Kırık Hava

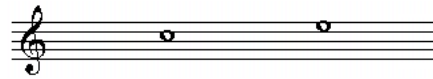
Dizisi :Çargah

Donanım:

Karar Sesi:

Ses Genişliği:

Metronom :60

Ölçü Sayısı :8

Edebi Şekli :Mani

7.4.2 Daşlı Dere Köprüsü

Türkünün Adı :Daşlı Dere Köprüsü

Türü :Kırık Hava

Uslü :4 zamanlı ana usul

Dizisi Çargah

Donanım: Karar Sesi:

Ses Genişliği:

Metronom :96

Ölçü Sayısı :22

Edebi Şekli :Mani

7.4.3Tinyabanın Daşları 1

Türkünün Adı :Tinyabanın Daşları 1

Türü :Kırık Hava

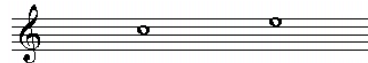
Uslü :4 zamanlı ana usul

Dizisi : Çargah

Donanım: Karar Sesi:

Ses Genişliği:

Metronom :80

Ölçü Sayısı :6

Edebi Şekli :Mani

7.4.4 Tinyabanın Daşları 2

Türkünün Adı :Tinyabanın Daşları 2

Türü :Kırık Hava

Uslü :4 zamanlı ana usul

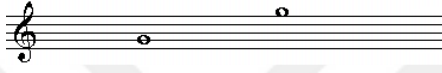
Dizisi : Çargah

Donanım:

Karar Sesi:

Ses Genişliği:

Metronom :85

Ölçü Sayı :6

Edebi Şekli :Mani

7.4.5 Canım Yaylam

Türkünün Adı :Canım Yaylam

Türü :Uzun Hava

Uslü :Serbest ritimli

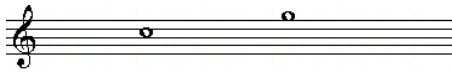
Dizisi : Çargah

Donanım:

Karar Sesi:

Ses Genişliği:

Metronom :-

Ölçü Sayısı :-

Edebi Şekli :Mani

7.4.6 Yıkırgan'ın Armudu

Türkünün Adı :Yıkırgan'ın Armudu

Türü :Kırık Hava

Usulü :4 zamanlı ana usul

Dizisi :Çargah

Donanım:

Karar Sesi:

Ses Genişliği:

Metronom :70

Ölçü Sayısı :12

Edebi Şekli :Mani

7.4.7 Yazı Yazarım Yazı

Türkünün Adı :Yazı Yazarım Yazı

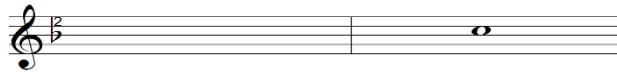
Türü :Kırık Hava

Usulü :4 zamanlı ana usul

Dizisi : Çargah

Donanım:

Karar Sesi:

Ses Genişliği:

Metronom :80

Ölçü Sayısı :6

Edebi Şekli :Mani

SONUÇ VE ÖNERİLER

1. SONUÇ:

Ordu İli Akkuş İlçesine bağlı Akpınar Köyü Doğum, Evlenme ve Ölüm (Geçiş Dönemleri) Âdetleri ve bu âdetler içerisinde yer alan Halk Müziği pratiklerinin geleneksel otantisite bağlamında, literatür tarama ve alan çalışmaları ile elde edilen tespitlerinin betimlenmesiyle aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Ordu ili Akkuş ilçesi ile bu yörenin ayrılmaz bir parçası olan ve aynı zamanda araştırmanın ana eksenini oluşturan Akpınar köyü arasında yoğun sosyo-kültürel etkileşimlerin olması kaçınılmazdır. Bu noktadan hareket ile yörenin Ordu ili sınırları içinde yer almasına rağmen daha yakın olması nedeniyle Tokat yöresinin geleneksel kültürü ile benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda; yörede yaşamını sürdüren toplulukların âdetleri de doğal olarak birbirlerinden etkilenmişlerdir.

Sosyal normların içinde yer alan âdetler sözlü kültürün taşıyıcısı rolünü üstlenmişlerdir. Sözlü kültür, varlığını toplum belleğinde yüzyıllarca gelişerek halkın bilincine yerleştirerek sürdürür.

Akkuş ilçesi yurdumuzun Orta Karadeniz Bölgesinde yer almaktadır. Doğusunda Ordu ili Kumru ilçesi Güney ve Batısında Tokat iline ait Niksar ve Erbaa ilçeleri Kuzeyinde Samsun ilinin Terme ve Salıpazarı ilçeleri ile Ordu ilinin Ünye Çaybaşı ve İkizce ilçelerinin sınırları ile çevrilidir.

Oğuzlar, XI. yüzyılda yurt kurmak gayesi ile Anadolu'ya göç etmeye başladıkları zamanda Akkuş ilçesinin şu anda bulunduğu yere gelip yerleşirler ve buraya Karakuş adını verirler. 4 Mart 1954' te çıkarılan 6324 sayılı kanun ile Karakuş bucağı Akkuş adını almış ve ilçe olmuştur. Akkuş ilçesine ilk gelenlerin, Samsun ili ve sahil ilçeleri ile Tokat ilinde ortaya çıkan sıtma salgını sonucu, bu yörelerden serin ve yüksek olan bu yerlere göçenler olduğu tespitine ulaşılmıştır.

Akpınar köyü, Ordu-Tokat-Samsun illeri sınırında yer alır. Güneydoğusunda Akkuş ilçesi, batısında Ayvacık ilçesi, güneyinde Canik dağları ve Niksar ilçesi, kuzeyinde ise Salıpazarı ve Terme ilçeleri ile çevrilidir.

Akpınar'ın eski adı Kuzköy'dür. Kuzköy (Akpınar) Akkuş ilçesinin en büyük köyüdür. Akkuş ilçe olmadan önce Kuzköy Ordu'nun Ünye ilçesine bağlı bir köydür. 1954 yılında Akkuş ilçe olunca bu köy Akkuşa bağlandı.

Yöreye ilk yerleşimin kervanlar yoluyla 1690 yıllarında olduğu kaynaklardan tespit edilmiştir.

Akpınar köyünde yerleşim çok dağınıktır. Mahalleler ve evler birbirinden çok uzaktır. Bu dağınık yerleşimin nedeni, coğrafi konumunun engebeli oluşu ve bol miktarda su kaynağının bulunmasıdır.

Akpınar ormanlık bir alana kurulmuştur. Bir orman köyüdür. Bunun en belirgin özelliği konutların hemen hemen hepsinin ahşaptan yapılmış olması ve günlük işlerde kullanılan ev araç gereçlerinin yapımında ahşap kullanılmasıdır. Tarım ve hayvancılığa dayalı bir ekonomisi vardır. Yöreye has adı ile dastar (kilim) örüldüğü belirlenmiştir. Gümüş ve bakır işlemeciliği de yapıldığı ancak günümüzde tüketim toplumu olmamızın etkisiyle, bu sanatların yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu belirlenmiştir.

Akpınar'da nüfusun %90 okuryazardır. Bölgede eğitime ayrı bir önem verilmiştir. Eğitim ve öğretim 1928 yılında 3. sınıfa kadar olmak üzere başlamıştır.

Akpınar Köyünde geleneksel ataerkil bir aile yapısı vardır.

Yörede halk kültürü ürünlerinin belli başlıları, maniler, tekerlemeler bilmeceler ve türkülerdir. Gelenekte; bağ, bahçe ve tarla işleri imerci (imece) usulü ile yapılır, bu imece usulünde insanlar tarlada iş yaparken birbirleri ile mâni atar, tekerleme söyler ve türküler okurlardı. Ninniler, *metel* adı verilen bilmeceler, beddualar ve deyimler de Anadolu'nun pek çok yöresindekilerle benzerlik gösterir.

Akpınar yöresinde geleneksel giyim kuşam olarak erkekler yünden yapma *aba* giyerlerdi. Altlarına yün şalvar, başlarına sekiz köşeli şapka, üstlerine gömlek ve yelek, ayaklarına yünden yapma çorap, kara lastik veya çarık giyerlerdi. Günümüzde ise bunlar yavaş yavaş değişerek daha modern bir giyim anlayışı benimsenmiştir.

Akpınar yöresinde kadınlar, geleneksel olarak el yapımı yün dolama, bellerine kuşak, pullu içlik, fistan, alaca tabir edilen üst giyimler ve ayaklarına kara lastik veya çarık gibi kıyafetler giyerlerdi. Günümüzde bu kıyafetler, artık sadece

yaşlılarda ya da gençler tarafından geleneksel kına ve düğün törenlerinde giyilmektedir.

Akpınar köyünün kendine has yemekleri mevcuttur. Gelenekte, şehir ekmeği yerine mısır ekmeği kullanılırdı. Her evin oturulan odasında ocak diye adlandırılan, yerde sadece odun yakılarak ısıtılan, üzerinde sac bulunan bu sistemle mısır ve buğday ekmeği yapılırdı. Günümüzde ahşap evlerin yerini beton evlerin alması ile artık bu kara ocak kültürü de yok olmaya yüz tutmuştur. Yöreye ait yiyecek ve içecekler: öymeç, mısır çorbası, karalahana çorbası, karalahana dolması, bulgurlu tavuk, keşkek, ormandan toplanan kaldırık sapı denilen bir çeşit sebzeyle yapılan yemek, turşu ve hoşaf, kabak ezmesi, kabak tatlısı, armut, elma ve dut pekmezidir.

Akpınar köyünün geçmişteki ve günümüzdeki doğum adetleri ile ilgili aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Eskiden doktor yoktu günlerce sancılar çekilirdi. Köy ebeleri vardı kadınlarla beraber toplanıp gebe kadına yardım ederlerdi.

Yörede doğum olmayınca geleneksel inanışa göre hocaya gidilir, muska yaptırılır. Hamaylı yaptırılır gebe kalınırdı.

Geçmişte bebek doğana kadar cinsiyeti bilinmezdi. Ama bazılarında kaşı saçı dökülür bunun oğlu olacak derler, bazılarında saçı kaşı gürleşir bunun kızı olacak diye söylendiğini belirtiyor. Ya da; Hamile kadın görmeden kafasına tuz atılır eğer hamile kadın kafasını kaşırsa kız dudağının üzerini yani bıyık kısmını kaşırsa erkek olacağına inanılırdı.

Günümüzde tıbbın olanakları kullanılmaktadır.

Doğum sonrası anne yatar, çocuk yatar, anne ve çocuğu görmeye gidenler para ve elbise verirlerdi. Evde mevlit okutulurdu.

Yörede geçmişte doğum sonrası, *albasması (kırk basma)*, *kırklama*, *çocuğa ad koyma* adı verilen geleneksel uygulamalar yapılırdı. Günümüzde bu uygulamalar gençler tarafından rağbet görmemektedir.

Akpınar köyünün geçmişteki ve günümüzdeki evlenme adetleri ile ilgili aşağıdaki tespitlere ulaşılmıştır:

Yörede evlendirilecek kız ve oğul için bazı aşamalar takip edilir. Buna göre evlenme çağına (14-15 yaşları) gelen kişinin sırası ile şu aşamalardan geçirildiği tespit edilmiştir.

- a) Kız isteme
- b) Söz kesme
- c) Nişan koyma
- d) Düğün

Geçmişte evlenme çağına gelen gençlerin önce aileleri birbirini tanır, anne babanın rızası alınarak erkeğin ailesi kız evine dünürçülüğe (kız istemeye) giderdi. Kız tarafı başlık parası isterdi. Günümüzde ise bu adetler yok denecek kadar azalmıştır. Gelenekte, kız istendikten sonra söz kesilir, söz kesildiği gün ise nişan koyma adı verilen nişan tarihi belirlenir, nişan töreninde yüzükler takılırdı.

Gelenekte düğün merasiminin üç gün üç gece yapıldığı, geleneksel çalgılar; davul ve zurnanın (*mehter*) eşlik ettiği, Salı, Çarşamba ve Perşembe günlerini kapsadığı tespit edilmiştir. Düğünün 1. günü *gelin güveyi çimdirmeye* (Hamam), 2. günü *ulu düğün, aş boğaz götürme, kına gecesi* 3. günü *gelinin eve gelişi, duvak yapımıdır*. Yörede ayrıca *Ganil görme* adı verilen gelin kızın erkek kardeşi yoksa bir yakını yanına birkaç kişi alıp ulu düğün gecesi oğlan evine gitmesi adettendi.

Damat tarafının ve *gelin almaya* katılacak komşu ve davetliler ulu düğün gecesinin sabahında erkek evinde toplanırlar ve gelin alınmak üzere davul zurna eşliğinde kız evine hareket edilirdi.

Günümüzde ise modernliğin etkisiyle evlenme çağı ve evlenme aşamalarını içeren adetler ile ilgili uygulamaların yaygın olmadığı, yerine Samsun ili ve Akkuş ilçesinde klavyeli, pastalı salon düğünlerinin yaygınlaştığı tespit edilmiştir.

Akpınar köyünün geçmişteki ve günümüzdeki ölüm adetleri ile ilgili aşağıdaki tespitlere ulaşılmıştır:

Ölecek kişinin gözlerinin renginden ölümün geldiğine inanılır. Ayrıca ölen birinin vücudu katılaşmadı ise yumuşak kaldıysa yakında peşinden birinin daha öleceğine inanılmaktadır bu günümüzde hala inanılan bir uygulamadır. Öleceği düşünülen kişinin başında Yasin-i şerif okunur.

Yörede öleceğine inanılan bir kimsenin yattığı yerde daha önceki ölen akrabaları ile konuştuğuna, yemeden ve içmeden kesildiğine dair inanmalar tespit edilmiştir. Günümüzde bu tür inanmalara gençler arasında rastlanmamaktadır.

Ağır hastası olan ölmesi kesin görülen olursa yapacak ilk iş, kişinin başında imam bulundurmak, Yasin okutmaktır. Ölüm gerçekleştiği zaman, ayrı bir odaya alırlar üzerine çarşaf örterler şişmesin diye karnına bıçak koyarlar, çenesini bağlarlar, üzerindeki elbiselerini keserler, çamaşırlarını alırlar üzerine çarşaf örterler ta ki imam gelene kadar.

Cenazeye abdest vererek yıkamaya *rahat döşeği* adı verilir ve cenazeyi rahata erdirmek anlamında kullanılır.

Öldükten sonra kabri hazırlanır. Hısım akrabaya haber verilir uzakta olan varsa cenaze bir gün sonraya ertelenir. İmam çağırılır.

Önceden ölümün duyurulması, yüksek tepelerden çağırılırdı karşı mahallere bağırarak şu kişi öldü haberiniz olsun diye bağırarak söylenirdi. Günümüzde artık camiden yapılan sela ve telefonlarla duyurulmaktadır.

Geçmişte imkansızlıklar nedeniyle, dört cerek (ağaç) kesilir, sal yapılırdı. Onlar birbirine bağlanır, dastar (desenli dokuma) gerilir, cenaze onun üzerine koyulur ve omuzda taşınırdı. Günümüzde yol yapıldığı için artık araçlar götürmektedir.

Cenazeyi öncelikle torunları çocukları omuzlarlar, dört kişi taşırdı. Geçmişte mezarlıktan çıkarken havlu dağıtılırdı. Sonrasında *tövbe tavkunu* diye bir uygulama yapılır anasının adı ile çağırılır, orada sorulur, rabbın kim nebiin kim diye sorulur. Vefatın olduğu gece ve sabahında cenaze evine yemekler götürülür, kuran okutulurdu. Günümüzde de bu uygulamalar köyün yaşlıları ve geleneğe bağlı gençler tarafından devam ettirilmektedir.

Meleklerin ruhlarının aydınlığa gelecekleri düşünülerek üç gün boyunca kandiller, ışıklar yakılır. Ölünün evinde; dualı ve yemekli cuması, kırkı, elli ikisi ve yılı yapılır.

Yörenin müzik unsurları hakkında literatür ve alan taramaları ışığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Yörede annelerin çocuklarını uyutmak için seslendirdiği *Nenni yavrum nenni* adlı 1 adet ninni tespit edilmiştir.

Yörenin geleneksel düğünlerinde, yemekli-içkili meclislerde ve değişik sebeplerle yapılan toplantılarında yöreye has türkülerin okunmakta olduğu tespit edilmiştir. Günümüzde ise, popüler kültürün etkisiyle yöre dışı popüler türkülerin de okunduğu tespit edilmiştir.

Yörenin halk müziği kültürünün Tokat yöresinin ses, dizi ve usul özelliklerinden etkilendiği tespit edilmiştir.

Gelenekte ezgilere eşlik eden çalgıların davul ve zurna olduğu, günümüzde ise salon düğünleri ve açık hava düğünlerinde elektro bağlama ve org adlı çalgıların yaygın bir şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir.

TRT repertuarında yöreye ait 3 adet Türkünün yer aldığı tespit edilmiştir. Ancak repertuardaki nota metinleri ile yörede seslendirilen aynı isimli türkülerin ezgisel yapılarında farklılıklar tespit edilmiştir.

Yöreye ait fakat kaynaklarda yer almayan 5 adet Türkü alan taramalarıyla tespit edilmiş ve nota metinleri yazılmıştır.

Yöreye ait türkülerin tamamının Çargâh makamında, 7 adedinin 4/4'lük, 1 adedinin serbest ritimli (uzun hava tarzında) olduğu tespit edilmiştir.

2. ÖNERİLER:

İfade edilen sonuçların ışığında, yöreye ait kapsamlı ve sistematik bir kaynağın bulunmaması, yöreye ve halk kültürüne yapacağı katkı nedenleriyle araştırma önemli görülmektedir. Yöreyle ilgili araştırma yapacak alan uzmanlarına tarihsel ve sosyolojik çalışmalara önem vermeleri önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Altınay, Fatma, Reyhan, **Cumhuriyet Döneminde Türk Halk Müziği**, (Kitaplar, Makaleler, Nota yayınları), Balçova Kaymakamlığı Katkılarıyla, İzmir 1999
- Alangu, Tahir, **Türkiye Folkloru El Kitabı**, Adam Yayıncılık, İstanbul 1983
- Artun, Erman, **Tekirdağ Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri Doğum Evlenme Ölüm, Türk Dünyası İnceleme Dergisi 9-10**, İzmir 1998
- Boratav, Pertev, Naili, **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1982
- Boratav, Pertev, Naili, **Folklor ve Edebiyat II**, Adam Yayınları, İstanbul 1983
- Boratav, Pertev, Naili, **Halk Hikayeleri ve Halk Hikayeciliği**, Adam Yayınları, 1988
- Boratav, Pertev, Naili, **100 Soruda Türk Folkloru**, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1994
- Cebeci, Suat, **Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri**, Alfa Yayınları, İstanbul 2002
- Çelik, Ahmet, **Tarihi Sosyal Kültürel ve Coğrafi Yönleri ile Akkuş**, Küçükler Kitap evi, İstanbul 2002
- Demirsipahi, Cemil, **Türk Halk Oyunları**, Ankara 1975
- Demirci, Yusuf, Ziya, **Köy Halk türküleri**, Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1938
- Dizdaroğlu, Hikmet, **Halk Şiirinde Türler**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1969
- Dorson, Richard, Mercer, **Günümüz Folklor Kurumları**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları 33, İzmir 1984
- Ersoy, Ruhi, **Sözlü Tarih Folklor İlişkisi, Baraklar Örneği**, Akçay Basım Yayım Pazarlama, 2009
- Karahasanoğlu, Songül ve Yavuz, Elif, Damla, **Müzikte Araştırma Yöntemleri**, İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Yayınları 7, İstanbul 2016, s. 12-13
- Karasar, Niyazi, **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Nobel Yayınları, İstanbul 1999
- Kongar, Emre, **Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1981

- Ong, W, Jalter, **Sözlü ve Yazılı Kültür/ Sözüñ Teknolojikleşmesi**, Metris Yayınları, Çev, Sema Postacıoğlu Banon, İstanbul 1995
- Örnek, Sedat, Veyis, **Türk Halk Bilimi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995
- Özalğan, Haluk, **Zaman-Mekan Eksenlerinde Halk bilimi**, Ankara 1984
- Say, Ahmet, **Müzik Tarihi, Müzik Ansiklopedisi Yayınları**, 2. Basım, Ankara 1995
- Say, Ahmet, **Müzik Sözlüğü** 1. Baskı, Müzik Ansiklopedileri Yayınları 2. Basım, Ankara 2002
- Sözer, Vural, **Müzik, Ansiklopedik Sözlük**, İstanbul 1996
- Titon, Jeff, Todd, **Müzik Halk ve Geleneksellik, Folklor/ Edebiyat Dergisi** 1999
- Uludemir, Muammer, **Eskişehir Folkloru Müzik Derlemeleri 2**, Eskişehir Cemiyeti Yayınları 1, Eskişehir 1972
- Yıldırım, Ali, ve Şimşek, Hasan, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004
- Yıldırım, Dursun, **Sözlü Kültür ve Folklor Kavramı Üzerine Düşüñceler**, Akçağ Yayınları, 1998 s.38
- Yıldız, Mehmet, **Akpınar Kasabası Akkuş Yeni Haber Eğitim ve Kültür Gazetesi**, Ordu 2000, s.4

EKLER

Ek 1. Kaynak Kişiler

Yüksel Rabia, 1925 doğumlu

Tuğ Vural, 1936 doğumlu

Öztürk Muzaffer, 1931 doğumlu

Çamoğlu Fikri, 1950 doğumlu

Çayıroğlu Muammer (Muhtar), 1955 doğumlu

Akyel Şefika, 1936 doğumlu

Emine Aşçı, 1966 doğumlu

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER		
Adı Soyadı	Savaş ÖZTÜRK	
Doğum Yeri ve Yılı	Samsun 02/02/1976	
Eğitim Durumu		
Lisans	İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuarı	
Bildiği Yabancı Dil	İngilizce	
İş Deneyimi	2004-2017	Dicle Üniversitesi Devlet Konservatuarı
	2017-.....	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Devlet Konservatuarı
İletişim		
E-Posta	meyzensavas@gmail.com	
Telefon (GSM)	532 461 42 13	

